

กาถิ กลอนสุภาพ

และ

สมัยก่อนรัตนกรค่ากลอน

นิพนธ์ ของ

เจ้าพระยาพระคลัง (หน)

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายประยัติ เวทพงศ์

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

๔ ตุลาคม ๒๕๐๔

ภาคี กลอนสุภาพ

และ

สมาคมวันการค้ากลอน

นิพนธ์ ของ

เจ้าพระยาพระคลัง (หน)

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายประยัติ เวชพงศ์

๓.๗.๒๕.๑ ข๓๓

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

๔ ตุลาคม ๒๕๐๔

สงวนลิขสิทธิ์

ห้ามทำซ้ำ ตัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนซึ่งส่วนหนึ่งส่วนใด
หรือทั้งหมดของหนังสือเล่มนี้ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการ
คัดลอก เลียนแบบ ทำสำเนา ฯลฯ หรือนำไปเผยแพร่ในรูปแบบใดๆ
นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากกรมศิลปากร

All rights reserved

No part of this book may be reproduced in any
form or by any mean without prior written permission
from the Fine Arts Department.

“ทำซ้ำ” คือ การคัดลอก เลียนแบบ ทำสำเนา ทำแม่พิมพ์ บันทึกเสียง บันทึกภาพ ฯลฯ
จากต้นฉบับ หรือสำเนา หรือจากการโฆษณาในส่วนอื่นเป็นสาระสำคัญ ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วน

หรือ “ตัดแปลง” คือ การทำซ้ำโดยเปลี่ยนรูปใหม่ ปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติมงาน ฯลฯ ในส่วนที่เป็น
สาระสำคัญ ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วน

หรือ “เผยแพร่ต่อสาธารณชน” เช่น การแสดง การบรรยาย การจำหน่าย การทำให้ปรากฏ
ด้วยเสียง ด้วยภาพ ฯลฯ หรือโดยวิธีอื่นใด ซึ่งงานที่ได้จัดทำขึ้น

เลขที่: ๑๑๖๓ นกศก ๖

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ นายประยัต เวชพงศ์ กำหนดงานวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๐๔ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม นางสาวเขาวภา เวชพงศ์ ผู้เป็นธิดาได้มาติดต่อกับเจ้าหน้าที่กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง กากกลอนสุภาพและสมบัติอมรินทร์คำกลอน นิพนธ์ของ เจ้าพระยาพระคลัง (หน) แจกจ่ายเป็นอนุสรณ์เนื่องในงาน กรมศิลปากรมีความยินดีอนุญาตให้จัดพิมพ์แจกจ่ายได้ตามปรารถนา

หนังสือเรื่องกากกลอนสุภาพ เป็นนิพนธ์ของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) กวีเอกผู้หนึ่งในกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นวรรณคดีที่ไพเราะมากและมีผู้รู้จักกันแพร่หลายเรื่องหนึ่ง แต่ปรากฏว่าหาฉบับอ่านได้ยาก กรมศิลปากรได้เคยจัดพิมพ์หนังสือ ประชุมบทมโหรี มัทมโหรีเรื่องกากด้วย แต่มีได้เล่มตงแต่ต้นเรื่อง มีคำอธิบายไว้ว่า

“มัทมโหรี เรื่องกากนี้ เจ้าพระยาพระคลัง (หน) แต่ง แต่สงสัยว่าจะมีผู้สนใจศึกษาหลังบ้าง พิศาระทางสำนักนวนิยายใหม่แทรกแซงอยู่หลายแห่ง ด้วยบทเรื่องกากนี้ เล่ากันมาว่าแต่ก่อนชอบใช้รอมโหรีกันแพร่หลายฉบับมีในหอพระสมุดฯ หลายฉบับถ้อยคำมักแตกต่างตรงกันแต่ตอนข้างต้นเมื่อชำระฉบับจะพิมพ์คราวนี้ ตอนข้างท้ายตั้งแต่บทลอยแพนางกากไป ต้องแก้ไขถ้อยคำบ้าง แต่คงตามความเดิมมิได้เปลี่ยนแปลง”

กรมศิลปากรเห็นสมควรจัดพิมพ์กากกลอนสุภาพ นี้ให้ มีฉบับ อ่าน แพร่หลายสมกับเป็นวรรณคดีสำคัญ จึงให้นายหรรต เรืองฤทธิ์ เปรัญญู เจ้าหน้าที

แผนกเรียบเรียง ชำระสอบทานฉบับพิมพ์กับฉบับสมุดไทยที่มีอยู่ในหอสมุดแห่งชาติ ให้พิมพ์ไว้แต่ต้นจนถึงลอยแพนางกากี และได้อนุญาตให้พิมพ์แจกมือเดือนกันยายน ๒๕๐๓ ครั้งหนึ่งแล้ว ต่อมาได้พิมพ์ออกเป็นครั้งที่ ๒ ใน พ.ศ. ๒๕๐๔ กรวณนับเป็นครั้งที่ ๓

ส่วนหนังสือเรื่องสมมติอมรินทร์คำกลอนนั้น เจ้าหน้าที่จะแผนกเรียบเรียง กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ ได้ตรวจสอบทานชำระ และเขียนคำอธิบายชี้แจงไว้ในตอนต้นของเรื่องแล้ว

กรมศิลปากรขออนุโมทนาในกุศลราศีกุศลนิทานของท่านถึงที่เจ้าภาพได้นำปัญญาอุทิศแก่ผู้วชาญชม ตลอดจนให้พิมพ์หนังสือวรรณคดีค้นหาได้ยากนี้ออกแจกจ่ายเป็นวิทยาทาน ขอกุศลงานจงถลมนับตาลให้ นายประยงค์ เวชพงส์ ผู้ล่วงลับ ได้ประสบอริคุณเมฆอุณหผลตามควรแก่กตวิสัยในสัมปรายภพทุกประการเทอญ.

กรมศิลปากร

๒ ตุลาคม ๒๕๐๔

นายปรียดี เวชพงศ์

ชาติะ ๑๒ มีนาคม ๒๔๕๔

มรณะ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๐๔

หอสมุดแห่งชาติ
กรุงเทพฯ

ประวัติ

นายประชิต เวชพงศ์ เป็นบุตรคนที่ ๓ ของ นายชวง และนางบัว เวชพงศ์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ณ ตำบลบ้านลอกไม้ อำเภอบึงปราย พระนคร

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ ได้เข้าศึกษาที่ โรงเรียนมัธยมวัดสระเกษ สำเร็จมัธยมปีที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ และได้ไปศึกษาต่อที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย จนกระทั่งจบมัธยมปีที่ ๘

วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๓ ได้เข้ารับราชการ ตำแหน่ง รองเวรชั้นราชบุรุษ สำนักงานปลัดกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ พร้อมกันนั้น ก็ได้เข้าศึกษาต่อในคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง

พ.ศ. ๒๔๘๐ สำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาตรีทางนิติศาสตร์ และได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นชั้นตรี ประจำแผนกโต้ตอบ กองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง

วันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๕ เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นหัวหน้าแผนกเก็บ กองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง

วันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๖ เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นหัวหน้ากองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง

วันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๖ ย้ายไปรับตำแหน่งหัวหน้ากองรักษาที่หลวง กรมคลัง กระทรวงการคลัง

วันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ ย้ายขึ้นประจำกรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง ในตำแหน่งชั้นเอก และรับราชการต่อจนสิ้นอายุ

ประวัติ

อศวิยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทาน

- ๑. เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย ได้รับเมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๓
- ๒. เบญจมาภรณ์ช้างเผือก ได้รับเมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๔
- ๓. เหรียญจักรพรรดิมาลา ได้รับเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๐
- ๔. ตริตาภรณ์มงกุฎไทย.

ส่วนชีวิตทางครอบครัว ได้ทำการสมรส กับ นางประยงค์ เวชหงส์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ และนับตรด้วยกัน ๓ คน คือ

- ๑. นางสาวเยาวภา เวชหงส์ อายุ ๒๔ ปี
- ๒. นายชิงเกียรติ เวชหงส์ อายุ ๒๐ ปี
- ๓. นายยุทธพงศ์ เวชหงส์ อายุ ๑๘ ปี

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นต้นมา นายประยงค์ เวชหงส์ มีสุขภาพไม่ค่อยสมบูรณ์แบบโรคเกี่ยวกับไต แต่ไม่ถึงกับล้มหมอนนอนเสื่อ จนกระทั่งวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้เข้ารับการรักษา ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ในตอนแรก ๆ อาการเบื่อกว่าปกติ ต่อมาอาการก็ดีขึ้นแบบลำดับจนเป็นที่น่าพอใจ แต่แล้วเมื่อคืนวันเสาร์ที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๐๔ มีอาการไม่ค่อยสบาย แน่นและเสียดบริเวณหน้าท้อง ออก และข้างหลัง คืออาการภายนอกไม่เป็นที่น่าวิตก ก็ ยังพูดและเดินได้ ต่อมาในตอนเช้านอนอาทิตย์ที่ ๒๕ มิถุนายน อาการไม่ดีขึ้น เวลาประมาณ ๑๐.๓๐ น. นางพยายามได้ให้ออกซิเจน จนในที่สุดเวลา ๑๑.๓๕ น. นายประยงค์ เวชหงส์ ก็ได้ถึงแก่กรรมด้วยความสงบด้วยโรคไตพิการคือนานาพยาธิ กรวย และลูก ๆ ซึ่งเข้ารับการรักษาโดยอยู่ด้วยความเอาใจช่วย

สิริรวมอายุได้ ๕๐ ปี

พร้อมนี้ขออภัยและขอร้อง ให้อ่านและพิมพ์ด้วย

คำไว้อาลัย

นายประยต์ เวชงค์

อดีตหัวหน้ากองรักษาที่หลวง

กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง

พูนภกานร

โททนต์เส่นังคง

นรชาติวาวววย

สถิตยทวแต้ชวต

ความดีที่ปรากฏ

ความซื่อสัตย์

อีกกฤษชอันปลดปลง

สำคัญหมายในกายมี

มลายสันทั้งอันทรย์

ประดับไว้ในโลกา

กฤตยศฤษา

ทุรยศยนิขจร ฯ

พนลสวัสดิ์ บุลยเลิศ

(จาก กฤษณาสนน้อง)

กรมธนารักษ์

กระทรวงการคลัง

๘ ตุลาคม ๒๕๐๔

ศูนย์ศึกษารัฐธรรมนูญ
มัตถ์ฉัตรแก้ว

ศูนย์ศึกษารัฐธรรมนูญ
มัตถ์ฉัตรแก้ว

ศูนย์ศึกษารัฐธรรมนูญ
มัตถ์ฉัตรแก้ว

ศูนย์ศึกษารัฐธรรมนูญ
มัตถ์ฉัตรแก้ว

คำไว้อาลัย

พ่อได้เขียนกาพย์ไว้อาลัย ในหนังสือซึ่งพิมพ์แจกในการฌาปนกิจคุณปู่
เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ว่า

“ฉันทกาพย์นขาคอยเพียร

ตั้งจิตคิดเขียน

โดยมุ่งโดยหวังตั้งใจ

เป็นพระสถิตอาลัย

อันมีอยู่ใน

คุณพ่อผู้ไต่วายชนม์

พระคุณหนักแน่นกมล

เอนกอนันต์

จนสุดจะพร่ำรำพรรณ

ถึงเทียบพสุชามหรร-

ณพอกาศอนัน

กว้างใหญ่ไม่เท่าคุณบิต

เมื่อเขาวคเขกกล่าวส่งสอน

พูดจาว่าอน

ให้ขานทำความดี

ตั้งจิตคิดเออฮาร

เมตตาปรานี

มีมรรגעยจเตยตณันท์

ร้กตถตงดวงชวน

คอยเสริมเหตุธรรม์

มิให้อนาทรร้อนใจ

ยามเมื่อเกิดเหตุเภทภัย

เจ็บป่วยเป็นโณน

เอาใจช่วยเหลือเจือจาน

พอข้าเจริญวัยไพศาล

รับรดจัดการ

ส่งไปให้เข้าโรงเรียน

เพื่อตรกฝึกการอ่านเขียน

ส่งให้หมั้นเพียร

รับเรียนเร่งรู้ตการ

“อุอถมนันคิระตณนัมภกโโย

อุปถัมภ์ข้าชอยู่นาน

จบจนถึงกาล

อายุขำประมาณเมากม

หากนับให้ได้ด้วยดี

ขยับสับเอ็ดบ

ที่ไต่บรรจบครบมา

ลูกนมจิตตศรัทธา

สนองคุณบิดา

อันได้มามากมาย

แต่ว่ามิทันสมหมาย

ขามพอกถั่วขาว

พ่ายแพ้แก่ฤทธิมฤตยู

สุดที่ลูกชกข้าช

บึงคืดคืดดู

ตั้งปราศตัญญูรื้อคุณ

ไรเอ๋ยเคยได้การณ

ทุกทางอุดหนุน

พระคุณเนบเนองเนอง

ลกยังมีทันสนอง

มัจฉาประลอง

ชีวิตกลับดับลง

สูญชีพแต่ช้อยคง

อยู่ในสกุลวงศ

ลูกหลานรฎูจวนหวนหา

ยังคิดว่าเหว้เอกา

ไรเอ๋ยบิดา

มีนาลับร้างห่างไกล

ลกขอเขียนคำอาลัย

อุทิศในสมัย

มีใจวิปโยคโสภสสัย

เดชะกุศลผลอัน

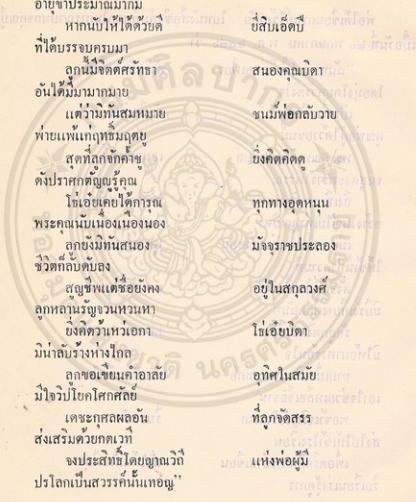
ที่ลูกจัดสรร

ส่งเสริมด้วยกตเวท

จงประสิทธิ์โดยญาณวิถ

แห่งพ่อผู้

ปรโลกเป็นสววรรคันเทอญ

๒

ลูก ๆ ของพ่อก็มีความรู้สึกเช่นเดียวกับพ่อในครั้งนั้น และยิ่งกว่าเสียอีก เพราะพ่อจากลูก ๆ ไปเร็วเกินกว่าที่เราคาดหมาย ต่อจากนั้นลูก ๆ จะมีพ่อแต่ในความทรงจำ ไม่มีพ่อคอยตักเตือน ช่วยเหลือ ไม่ว่าเรื่องใด ๆ ไม่มีพ่อคอยชี้แจงให้กำลังใจ.....

ขอให้วิญญานของคุณพ่อไปสู่สรวงสวรรค์ ไม่ว่าเกิดชาติใดก็ขอให้เรา พ่อ และ ลูก ๆ ได้อยู่ร่วมกันเหมือนชาตินี้ ตั้งที่พ่อเคยพูดเสมอ ๆ เมื่อพ่อของลูกยังมีชีวิตอยู่

ลูก ๆ

หอสมุดแห่งชาติ นครศรีธรรมราช

กากกลอนสุภาพ

จกกล่าววคคณิทานแต่ปางก่อน

เมื่อครั้งองค์สมเด็จพระชินวร
เสวยชาติเป็นสกุณาพระขานก
หวังแสดงแห่งจิตหญิงพาล

ยังมีราชบรมพรหมทัต

เป็นปฐมบรมราชธานี

กว้างใหญ่ยาวได้สิบสองโยชน์

หมั้นเมืองเลื่องพระเดชเดชา

เร่มองคอคกรศวโรดลกษณ

ชอากาศรวเวลาศกตวงจันทร

เสมอเหมือนกลิ่นทิพมณฑาทอง

กลิ่นกาศยาคิดชายผู้ขึ้นไป

ตั้งหทัยนัยเนตรกรุงกษัตริย์

เป็นเอกองค์ในอนงกบวิพาร

ท้าวแม่เพียงผู้เปรมปราชญ

ธานีธานีนาการพิชเอนเภา

บำเรอจิตอิสระศให้เรื่องรณ

เฉลิมเมืองเรืองฤทธิ์ขยาจร

ปางนั้นยังมีครุทราช

สถิตสถานพิมานรัตนรมยา

ยังสัญจรแสวงหาโพธิญาณ

จึงชักเรื่องชาติกมาบรรหาร

ให้ชายชาญรัฐเชิงกระสัตรี่ ฯ

ผ่านสมบัติกรุงแก้วพาราณสี

ศรีสนุกสุขเกษมศวรรยา

พลโยจจรungskสังขยา

ระอาออกอ้อนเกล้ามาอภิวันท์

ประไพพักตรงามเพียงอัสรสวรรค์

เนอนนหอมพุงจรงใจ

ผู้ใดต้องสัมผัสพิสมัย

กัณับได้ถึงเจ็ดทิวาวร

พูนสวัสดิศงวาสเกษมสานต์

ประมาณหมื่นหกพันกัลยา

ชื่อว่านาฏกเวรย์กษา

วิชาขัมภาพยเกลยงกล่าวกลอน

เมื่อทรงสกากลสโมสร

ทุกนครเข็ดขยาตด้วยปรีชา ฯ

สุริยชาติดีสกุณบั๊กษา

ยอดมหาพฤกษาสัมพลี

ในเชิงเขาเมรราชบรรพต
 บินหนักกวักละโยชนด้วยฤทธิ์
 ประกอบด้วยมนตรามหาเวท
 เคยเที่ยวเล่นเป็นสุขทุกนคร
 ก็บรมพรหมที่ปิ่นนคร
 ถ้อยทมิชชัยแลอัปรา
 ออกจากพิมานรัตนเรืองรอง
 ข้ามมหาสาครสว่างล
 ลงยังรุกขพระไทรใบชิต
 เป็นมานพเสาวภาคโสภ
 เจ้าพาราณสีบุรีเรือง
 อันนารตามรวดศัถยา
 ครั้นถึงเข้าห้องพระโรงซาร
 กรงกษัตริย์ที่สนากันแจ้งใจ
 จังตรัสเรียกสภานันมาทรง
 มานพเดินหลบไม้รบรอน
 ฝ่ายองค์กษัตริย์สมร
 ไม่เห็นองค์พงศกษัตริย์ภัสตา
 จังตรัสถามสาวสุรางค่างสนม
 ว่าภูบาลสำราญราชหฤทัย
 ชายนั้นใดมวิไลประไพพักตร
 ทั้งกวียามสนันครันครบ

ปรากฏด้วยกำลังบักษ
 อาจจะข้ามนทีที่ทันตร
 ทวีประเทศเกรงจบสขบสขอน
 สถาพรพูนสวัสดิ์คือขู้ครา
 เคยประเวททรงสภากันหนักหนา
 ก็ปรารภเพื่อจะทรงสภากล
 ผาดผยของหยานขึ้นเวหน
 กัลกลแดนราชธานี
 นิมิตกายกลายเพศจากบักษ
 จรล้นขนาดดำเนินมา
 ขำเลื่องแลแปรพักตรสายหา
 ไครประตามานพักสับใจ
 อากกรมได้พริ้นวันไหว
 บรรหารให้นั่งอาสน์อันบวร
 กับองค์สุบรรณราชสีมสร
 แล้วทับถอนผ่อนแพกันหลายครา ฯ
 ทินกรบ้ายคล้อยพระเวหา
 เสด็จมาสู่แท่นบรรทมใน
 ต่างประนมนิ้วทูลสนองไข
 ด้วยได้ทรงสภากับมานพ
 แลหมหลกเชิงเล่นก็เงินจบ
 อันชายในพิภพนี้ไม่มีปาน

พระเทพพิงคคักกิตถ
 ว่างามพรชงชายในดินดาล
 ขึ้นแฝงใบบานทวารศ
 พอมานพวงสนับน้า
 ต่างประทัดหัตถ์ให้ไหววบ
 สองจิตสองคิดประจวบกัน
 มีอายุนั้นเจ็ดดำรงตรง
 สู้อาสน์ไสยาศพรณเรช

ฝ่ายบรมพรหมทัตทอศกา

เหอญชัตตบาสะให้แปรปรวน
 ครันชายแสงรวีรอ่อนภพ
 กัลลภครีขันธ์วัดครวไล
 กลายเพศจากมนุษย์เป็นครุฑราช
 แฉ่หางกางบัคด้วยอุทธา
 บันดาลเบนมหาวยุพิศ
 ครนครนตนทวงจักรวาล
 เข้านั่งแนบแอบนางบนแท่นรัตน
 จงกล่าวรสพจนาดกสนทรวอน
 ช่างนอนนิ่งอิงเขนยไม่เยพักตร
 พิศอมานพน้อยชาญศกา
 ยังทิพสถานพิมานแมน
 แล้วจะพาอุพรราชจรวัล

ฉงนคติพิสวงทรงสถฐาน
 ยุพาพาสกเสด็จลินดามา
 นัยเนตรชำเลืองตลอดสอดหา
 ประหนึ่งว่าศรแผลงแย่งชิงกัน
 เพลิงรวกชานชานเสี้ยวกระสัน
 นางบัวบนันรัตนกระทวยกาย
 กิเลศวอจักรจรลีผันผาย
 กรกายพิศตราคันจรวณู ฯ
 เมื่อสุดาประทุมรู้จิตให้ผิดผวน
 ครุฑสำรวลแซมขมกระหม่อมใจ
 มานพรัญจวนจิตพิสมัย
 สู้พระไท่รสำนักแต่เดิมมา
 เห็นผงาดล้วยลอยพระเวหา
 บังแสงสุริยาอนธการ
 จบจังหวัดเปรียงเปรียงเสียงประหาร
 ถีบทยานสู้สังหบัญชร
 ประคองหัตถ์ลูบกายสายสมร
 ไยสมรเสมอชีพไม่นำพา
 ความพิศกรับร้อนเข้ามaha
 หวังจะมาพาน้องไปครองกัน
 อันแสนสนุกสุขถ้าเกษมสันต์
 ไปเที่ยวชมสัตว์ภณเจ้าสำนัศร

ทั้งทราญแก้วเพชรรัตนบัมหาราช
 ชมคิมิงกละมัจฉาในสาคร
 แล้วจะพาเจ้าไปยังไกรลาส
 จับริ่นำรำกร้ออันชด
 แล้วจะอุ้มไปเล่นอินโตะตาด
 ประกอบเบญจโกศุมประทุมมาลัย
 ออย่าอาลัยในมนุษย์สมบัติเลย
 พลาญจุมพิกปรางน่องประคองนวล

กากบ็องบัดสลัดกร
 เอลไฉนไชอาจอหังการ
 ไมเกรงองค่นรินทร์ปิ่นชเรศ
 ถึงมานพจบเจณสกาพนัน
 เจ้าก็เป็นพระชาครทอดมเดช
 สถิตสถานพิมานที่พิสมัยดี
 ไยไม่ระวง้องค้ำมาหลงผิด
 เสพสมรมเขศกามา
 ไม่นั้นะจงมีมโนแห่งวง
 เจ้าก็เรื่องฤทธิลิตประเสริฐราช
 ถ้วนสร้างคณาางสวรรคอันเนื้อที่พ
 ซึ่งแ ตดว่า จะพาบินประคอง
 ทั้งนที่สาเรศศักดิ์กัณฑ์
 ก็ขอบค้ำน้ำถ้อยสุนทรวอน

อันเคียรตาชพันพระเมรุสังขร
 ฝูงกัณทรคนชรวพีในบรรพต
 อันทวารราชก็ลยามาพร้อมหมด
 เลี้ยวลดขับร้องบรรเลงลาญ
 อันใสสะอาดที่เทพทรงสนาน
 ตระการกลั่นวินรสเรณูนวล
 มาไปเซยพิมานทองของสงวน
 เข้ายวนหยอกขั้วภิรมยา ฯ
 ข้าเลื่องเนตรคมค้อนให้บักษา
 มาเออนอรถวิจาณาทุกสิ่งอัน
 อันเป็นเกศกรุงไกรมโหศวรรย์
 ไรจะหมายมั่งมันให้มามี
 วิสัยเพศพงศราชบักษ
 เพราะบารมีอบรมสร้างสมมา
 ถ้าเรบจิตลโลกด้วยโมหา
 มิฉาจารพานกรรมเข้าใส่กาย
 ประหารหัวบ่วงเดี้ยวให้ห่างหาย
 จงมั่งหมายชมที่พิพมานทอง
 จะยกหทัยที่ไไหนก็ได้คล่อง
 ไปเที่ยวท่องชมเชิงพระเมรุธร
 ทุกสิ่งสรรพแสนสุขสโมสร
 นื่องไม่อย่ากรออย่าเจรจา ฯ

พระยาครุฑพำนักสารสวัสดิ์

เจ้ากรมคสมศรีสุนทร
 ที่ประมาทอาจเพราะหลงรัก
 มิได้คิดแก่ชีวิตจะว้าวาย
 ก็ประจักษ์ว่าเป็นอัศรนาเรศ
 จะเป็นกรรมนำคนให้ทรมาณ
 แต่ความรักหนักยิ่งเมรุมาศ
 จึงปลงจิตมิตรภาพไม่แปรปรวน
 ถึงนางฟ้าหกชั้นที่สรรคกรง
 ว่าพลาถกกรเข้าประคอง
 ถีบทยานผ่านชนโศภมหน
 เฉยฉวยพิรบตาในนาที
 ถึงสัมพลวณวามานทอง
 วางองคคลังบนแท่นพรณราย
 ประดับเครื่องเรืองอร่ามงามทรง
 จากเกษียรสาครจรจรัด
 นั้งแนบแอบองค์บุพเรศ
 จุมพิตปรางห้องตระกองกาย
 เลี้ยวลอดสอดกระหวัดสัมพันธ์ต้อง
 เขยชนรณสรวิญจวนชวน
 ฝ่ายอนงค์กาทิศสวัสดิ์
 กำเวียรันในรศกรธา

ประคองรักรับขวัญกนิษฐา
 ทงวาจาจัดแจ่มไม่เข้ยมพราย
 ด้วยประจักษ์สำคัญที่มั่นหมาย
 จึงว้ายฟ้าถาโถมประโลมลาญ
 ตั้งดวงเนตรท้าวรักสมครสมาน
 พิศกรการก่อรอยูเรวจน
 ถึงคณฟ้าอากาศสักแสนส่วน
 ประมวลมอบเสน่ห์ที่ไว้ทีในน่อง
 จะเปรียบองค์สมรมไม่มีสอง
 คระกองโอบอ้อมแก้วกาถ
 ด้วยฤทธิ์รณแรงราชบุษย์
 ก็ข้ามสัทนเศรสะตวงตวย
 เขาสุหองวเซียรรัตนเรืองฉาย
 ก็กลายเพศจากครุฑเป็นทวัญ
 ดั่งองค์วิญญูรักรังสรรค์
 มาถวัลย์แท่นรัตนวิเชียรพราย
 ช้อนเกศอุมประโลมโถมฉาย
 กรก่ายแนบสนทิจิตชวน
 เต็มฉันทาทองของสงวน
 บ้วนกามเสกใหม่อยู่ไปมา ฯ
 ร่วมสัมพันธ์แอบองค์ด้วยบุษยา
 แต่มาขามานะกระสัดรี

ทำก้อนควักผลึกกรแล้วอนว่า
ไปหักหาญรานเส้นที่เจ้าธานี
น้องยังไม่สบายวายุทุกซ์
จงรักหนักหน่วงในอวรณ์
น้องตกถึงสัมพลพมานเมศ
ไกลบรมพรหมทศกัศตา

พระยาครุฑพำนักเสนาะด้อย

ถนอมกรับขวัญแล้วบรรยาย
ซึ่งเริ่มพามาณรานราศรัก
เพราะสวาทนาถนอภัยพาพาล
ตั้งได้ดวงมณฑามหาวิเศษ
อันหอมหวลอวลอบทั้งโลกา
จงสร้างโศกมาเกษมสวาทบ้าง
พลาถกระหวัดครวญภิรมย์ใน
บันดาลพลาหกเทวบุตร
พิโยมพยับอับอิงอนธการ
สัคคภักเจ้าบรรพคกโหวหวน
ฝงมหามัจฉาในวาริน
อันดอกดวงสัมพลที่คุ้มกลัด
ที่คุ้มบานก้านกล้วยจรจาย
แมลงกู่ที่พริบร้อนมาเอาซาบ
สองสุขสองเกษมเปรมสกนัช

ไม่กรณานองเลขนะบั๊ก
ไม่ทันถ่วงราตรีมารีบร้อน
สุดที่จะร่วมสุขสโมสร
ไซ้จะจรจากบาทมุลิกา
แรมทุเรสร้างประยูรวงศา
หมายจะฟังมาทาจวันตาย ฯ
ตั้งนำพลอยเพชรรัตนจำรัสฉาย
เจ้าสายสุดสวาทโถมประโลมลาญ
ประยูรศักดิ์นครเศอันไพศาล
ไม่เกรงการอริราชและเวรา
ของตรีเนตรในดาวดั่งสำ
จะหวังขำมิให้ขมมันสุดใจ
อย่าให้ร่างเรดิชิตพิสมัย
ชงมะไข่วในเชิงละเลงลาญ
ก็ฝังผุดตงทวทศาศาล
สทานถึงเมรุราชสีขรินทร
คงกาลันเป็นละลอกกระดอกลินธุ์
ก็โคตคินเดินน้ำลำพองกาย
ครันฝนชิตเขยแจ่มแจ่มขยาบ
รำพายกผันวันรสเสาวคนธ์
อาบละอองดั่งท้าวทุกขุมชน
สองกมลสองสวาทไม่คลาดกัน

ครุฑลึงเล่นอโนดาต
 ครุฑลึงเล่นสัตว์ภักดี
 ครุฑลึงร่อนเล่นโพยมบน
 ครุฑลึงไล่คาบมาดา
 ครุฑหลงชมทรงสมรชน
 ครุฑทะเลงหลงเชิงภูเขาพาล
 ครุฑหลงกลั่นแก้วจรรณ
 ครุฑหลงกระบวนชวนตระโบม
 กระจันศศิธรคล้อยเคลื่อนเลื่อนลับ
 พระพายชายพิศรำเพยพา
 คุเหว่าทิพที่ประจำสุมพลี
 ภาณมาศเร่งวราษรททอง

พระยาราชสุบวรดเก้พลันคืน

พังจะอุ้มอุพพาพินบินจร
 ว่าพลาถทางประคองอุพเวศ
 ราร่อนให้อ่อนด้วยลมบน
 ชบอภยอคเขาพระเมรุมาศ
 แดงเขี้ยวขาวเหลืองเรืองนงาค
 ทวีปน้อยสองพันเป็นบวิวาร
 มีพุกามาใหญ่ล้าประจำทิศ
 ชชมเขาแก้วทองเจดชน
 หมุ่มหามัจฉาและนาคินทร

วรรณากลุ่มมิ่งมโหศวราย
 สุตจาจนทร์ลึงพักตร์พระภักศา
 นฤมลลึงสนมสนิทหน้า
 กัลยาลึงเล่นอุทยาน
 นางหลงรณรสีทิพภิกษาศาล
 เขาวมาลย์หลงเล่นประหลาดโลม
 นางหลงชันรสีทิพอันเจดโลม
 นางหลงโสมนัสในสภณา
 ตาราคับสันแสงสว่างหล้า
 สภณาพร้อมเพรียงพิมานทอง
 กระจ้อมสงเสียงสำเนียงก้อง
 ฆาตผลของเขียมยอดคุคุณธร
 ประคองชนเฝ้าโลมโถมสมร
 ไปชมขุนสัชรระเวลา
 อุ้มประเวศบินโดยพระเวหน
 พลาถเขยชนกมลด้วยกลั่นนาง
 แก้วประหลาดงามคเป็นส้อย่าง
 เกาะทวีปใหญ่กว้างทองสีทศ
 สักฐานตั้งจอกลอยกะจิหริด
 เกิดสถิตแต่ประถมแผ่นดิน
 มีนาคันหลั่นลคชลาสินธุ์
 อันอยู่ในวารินสีทันดร

สารพัดมีสัตว์จุฑาบท
 สิ่งโคโลกิเลนและมังกร
 แล้วชมบอกรกษชาตินารีผล
 แต่ไม่มีวิญญาเจรจากัน
 ครั้นเจ็ดวันก็อันตรธานไป
 พรางบอกพรางหยอกสำราญรมย์
 สองสนิทพิศวงสวาหจิต
 ไม่แหห่างร้างรักสักนาที
 ฝ่ายบรมพรหมทัตตณุเบศร
 ไม่ขลพักตรกาทันอุบล
 เมื่อองค์เนาแท่นไสยาอาสน์
 จึงให้คลื่นท่วมฉวีราลย์
 มิได้พบขอบสกลวงรัษา
 โอ้กาศรสุตาลาวีเข้
 สงวนน้องมิให้ต้องรูดลม
 ยามต้องคือยประคองแต่พ้อพาน
 ยามแนบพदनอมมิให้หนัก
 อยู่หัดหัดดูมาชาติให้เรียบครวญ
 พระระวิถหวนใจให้เทวศ
 พระลิมองค์หลงทัสนาใน
 ยุรยาตรจากอาสน์โองการครัส
 แล้วง่าหัดกรับขวัญไปทันที

คชสีห์สิงหาราษและไกรสร
 นรสิงห์กินนรและคนธรรพ์
 อันคิดค้นแปลงปลั่งตั้งสาวสวรรค์
 วิชาธรคนธรรพ์มาเชยชม
 แล้วบันดาลเกิดใหม่ได้สุสม
 แล้วพามันลอบลมมาสัมพันธ์
 ชนชาติประทัดเปรมเกษมศรี
 ในห้องรัตนเมณฑิมาบนบน ฯ
 ครั้นหายเหตุเกิดการกลาหล
 คิดลงนลงายเหงาเปล่าฤทัย
 หลากประหลาดจรดไปหนไหน
 ทั้งนอกในพระปรตเรื่อนจันทน์
 ภูวนาตโสภโถมัสสลย์
 เจ้าผู้ขวัญเมืองมิ่งวรมลาลัย
 ยามชมมิให้ข้าล้วนคำหาวน
 ยามประสานเนตรน้องแต่พ้อนวล
 ผจญรักน้มน้องครองสงวน
 โอ้วานวลหน้าขแห่งไปแห่งใด
 อัสสุชลนองเนตรพิลาปไหล
 เห็นเงาไหวคล้ายเคลมว่ากาที
 ศรีสวัสดิ์ไชหมางระคางพิ
 ไม่ขลศรสุตาลักขณแล้วโสกา

เสด็จยั้งที่นั่งเย็นไม่เห็นหาย
 สะท่อนถอนฤทัยถวิลแล้วลึนลา
 ที่เคยสร่งสนานในอ่างแก้ว
 ที่เคยเล่นมโหรีเห็นนฤมล
 พระเสด็จเสด็จเวลาไปท่าสระ
 พระเข้ยมชลแต่อบลแบ่งบาน
 แล้วเสด็จเกษแก้วกฤษณริน
 ไม่สับสมรแล้วจักรจรลไกล
 เอนองคั่งกับอาสน์อิงเขนย
 ชลเนตรคลอเนตรลงพรางพราย
 นิเวศน์วังตั้งเทยวระหลบจบ
 ฤทธิศรศรประเวศทรงอสุภา
 ฤทธิจักรกฤษณฤทธิชริงค์ทรงครุฑ
 ฤทธิธาตาทรงมหาหงส์ทวยาน
 ฤทธิอนิทร้องค์ทรงพระยาไอยเรศ
 ฤทธิสุริยวงศ์ทรงถันลอยลม
 ฤทธิพระเพลิงฤทธิชริงค์ทรงแรด
 ฤทธิพระพายชายทรงอัศดร
 ฤทธิครุฑาवासุกรวิฑยเศ
 เสี้ยบดาบเอี่ยมมิได้เคยระคายใจ
 จะหาทรงสดวงศักรักษวิสัยสัน
 พระส่อนรัญจวนครวญคนึง

ผ่อนระบายอัถอินในนาสา
 ชำเลื่องहारอรัมภุเขยล
 อันทศแควนน้ำกระจายเป็นสายฝน
 ฤทธิเจ้าศลแดนสระประทุมมาลัย
 มิได้ปะนม้องก้อยสงสาร
 โอ้วากานคาควงไปแห่งใด
 ขุพาพินมาประพาสาฤทธิโจน
 สู้ไฟชยนศร์คณเร่องพราย
 กรเกษพระนลาคแล้วใจหาย
 โอ้อสายสวาทร้างอรุทวน
 มิได้พบนม้องสนองหน้า
 ลักสุดาเห็นเหาะไปหิมพานต์
 มาลิกนชพีไปร่วมภิรมย์สมาน
 ลักสมรไปสมานพิมานพรหม
 ลักดวงเนตรไฟไปดาวดึงส์สม
 มาลอบชมกลิ่นแก้วแล้วพาจร
 มาเวียนแควตพาน้องไปสมสมร
 มาอ้อมมัจฉอรแอบอรุไป
 มาโถมลงดวงเนตรไปฤทธิโจน
 เวรใดจึงกลาศที่เคล้าคลึง
 จะหากลับสามภพไม่หอมถึง
 ถึงเมื่อรามเมสร้างแรมสี่ดา

ยังได้ข่าวกศพัตถ์มันลักนุช
 พระหวิงส์กับองค่อนุชา
 ของถนนยกพลพยุหทัพ
 ล้างอสุรแหล่งลงในสงคราม
 ปางพระไตรโอบอุ้มอนิรุ
 แล้วพาพราจจากรักภิรมยา
 ยังมีนางศุกถักนถ์เหี่ยววาดทรง
 แล้วพาเหาะสมอุสาวาลวัดเข
 ปางพระสมุทรมโหษจ้านาญศิลป์
 แสนวิโยคโคกข้ามชโลธร
 อันแสนยากป้อมปานไม้พานพบ
 คั่นสถานผ่านภพโรมคัล
 ปางสุชนแรมร้างโนนหเรศ
 ก็ตามติดมิได้คิดแก้ชัว
 ทั้งแสนเขาป่าค่อนริญเวศ
 ถึงไกรลาสสมน้องประคองกาย
 ปางท้าวธรรมมหาหงส์
 ไปในห้องเขมะสระปรทุมมา
 กับสมุชเสนาพระยาหงส์
 พนจรคอนถ์นวิเวสนวัง
 ชมคณนางหงส์ทั้งหกหมื่น
 บรรดาจากพราจคู้ยังคั่นครอง

ข้ามสมุทรมไปนครของยักษา
 ได้โยธาพานรินทร์กริบตาม
 ไปตั้งรับชิงชัยในสนาม
 โต้งรามคั่นขังอุบุธยา
 ไปสมสดสวาทสร้อยศรีอุสา
 ให้สองวานวิราสร้างกัณกลางคั่น
 ประสบองค์อนิรุรังสรรค์
 สองกระแสนแสนสขสกาพร
 บำเรอพิณทนต์ศรีสมร
 ชีซอนคลันชัตให้พลัดกัน
 ก็ยังสับร่วมรสภิรมย์ขวัญ
 ถวัลยราชย์สืบวงศ์ประเวณี
 นางประเวศไกรลาสศิริศรี
 ข้ามนทีกรตยากล้าบากาย
 ทางทเรศไปได้เหมือนโอใจหมาย
 แล้วพาผายสู่อุครบัญจา
 จากอนงค์เหมมราชภิษยา
 ต้องคิดมั่งพรานม้าอยู่รังรัง
 ตั้งชีวิตจะปลิดปลงในกรงขัง
 แล้วกลับ หลัง ยัง ถึกหาทอง
 สำราญรินเปรมปรกติไม้มสอง
 แต้นม่น้องจรตลไปหนใด

ถึงจะข้ามหิมาวาสะเรศ
น้ำสุดจิตสกลก็สุดใจ
ฝ่ายนางพระสนมสนาเฝ้า

บ้างสองกรข้อนอร่าเข้าจบัลย์
เคยเย็นเกล้านรินเป็น ปันบัก
ไชสมรจงมาจรให้แตกดล
แม้สกลปรากทองไม่ต้องลม
ฎาเคื่องขัดในภวนันไตร
อยดัดตอมมหัสจรวรย
ครันจะคิดเบาคความว่าตามชาย
ว่าพลางทางเชิงสุคันธรส
บางองงันนวดพันอย่างน
ลิมเนตรเห็นสนมสนาแน่น
พระจากอาสน์ผ่องคำวรัย
เล่าบุบถคนธรรพว่านางหาย
ไฉนนายจะได้สายสมรมา

คนธรรพอ้วกันที่ถวิลหวาด
ทลสนองให้ต้องสำเนาความ
เมื่อพระองค์ทรงสากักับมานพ
เห็นตาชายค้อดาบุพาพิน
พอเกิดการโกลาในอากาศ
ชะรอยครุจาเป็นมมนุษย์มาในแดน

ประจักษ์เหตุแล้วจะตามไปจงได้
สตาลัยก็สลดลงแค่นั้น ๑
ก็สรวยเสรวัก่าสรดก่าสรวดสลับ
โอพระขวัญเมืองมิ่งวิมลมาลัย
พระปลงรักมิได้ร้างห่างสมาน
จนท้าวลาญชพลวงชวลย์
กรรมนิยมจรดลไปหนไหน
ก็ควรไชข้อแจ่งก็จายจาย
พอเหตุเนนเหือกห่างนางก็หาย
ก็สลดหมายที่จะมุ่งประมาดเการ
ทงไอสลดชะโลมองค์สร้งสนาน
นฤบาลค้อยได้ดูทุกคืน
ยังโศกแสนโศกไม่มขน
ก็ออกพันพระโรงรัตนวิจนา
เฉาถนงไปไ้แจ่งที่แห่งหา
เจ้าปรีชาช่วยผดุงจรุงความ ๑
เชิงฉลาดชานาญชาญสนาม
ชงนงรามนิราศแรมนรินทร์
ขาเบอนพักตรพอพบกัतालवल
ข้าคิดกินใจชำระกำแทน
เห็นสมมาตนางหายข้าหมายแม่น
ลักแสนสุดสวาทของท้าวไป

จะอาสาบดินทร์ปิ่นนคร
 อักเจ็ดวันเห็นสุบรรณจะคลาไคล
 แม้นประหลาดก็จงล่วงครุโลตาม
 ให้ถึงสถานพานพักครันดุมล
 ท้าวสดับคนชรรพเสนาะด้อย
 กลบขงบัลลังก์ครันคนงนาง

ฝ่ายพระยาครุฑราชฤทธิรอน

ในห้องทิพพิมานสำราญครัน
 ถึงกำหนดเจ็ดวันจะทรงสกา
 มิไปเล่นเห็นท้าวจะเคื่องรคย
 เจ้าดวงมดเขาทองทิพมาศ
 เมื่อพี่ไปทรงสกาแล้วพานาง
 รุ่งพรุ่งนี้พี่จะลาพางาม
 เจ้าอยู่โพยชนตรคนมณเณล
 ฝากไตสดับคคสัง

ตั้งเพลิงพิณคิดรมอรภา
 จงวอนว่าข้าแต่สุบรรณราช
 สบายนากจากตระกูลประยวงศ
 กิ่งหมายว่าจะวายชวด้วย
 ไม่ทันไรจะนิราศให้อาทวา
 ขาวเชิงอยู่ร่วมที่เขยขัน
 ถำหน้าขแห่งแล้วจงแจ้งแต่ขริงไป

พิงระหีสแห่งเหตุที่สงสับ
 มาโรงชัยข้าจะดีให้รักถล
 ไม่เข็ดขามจะเข้าแซกในขุมขน
 จะแก้ลมบักนี้ให้สงนาง
 ที่โสกรร่อยเหตุข้อยไสสว่าง
 มิได้วางวายเว้นทิววัน ฯ

เชยสมรสมานชมภิมขชัยัญญ

ต่างกระสันแสนสวาทไม่คลาศคลาย
 สิบรณานึ่งนิกแล้วใจหาย
 ดำริแล้วอภิปรายประโลมนาง
 แสนสวาทที่มีใครจะไกลข้าง
 เห็นจะหมางมุงเรียนขงบูริน
 ไปตัดความสงสับเสียให้สน
 บ่ายแสงทินกรจะจรมา ฯ
 ให้เด่นคังคำราชบักษา

ชลนาคลอเนตรละกลุ่มดง
 เจ้าว่าแสนพิศวาสให้ห้องหลง
 ออกทรงองค์พรหมที่ศักดิ์ดา
 จังเอออวยร่วมรสเสนาหา
 อนิจจาใจจางมาหมางใจ
 แต่แสวงอำนาจอันมาแก้ไข
 ไซ้จะหน่วงเสนที่ไวเมื่อโรมิ ฯ

พระยาครุฑพำนักแล้วแย้มสรวล
ใครเล่าแจ้งฤเจ้าแครงกมลมี
จำเนอหอมเป็นจอมจรโลงหญิง
ว่าพลางเขคางเคียงประคอง
เจ้าอย่าหมองใจหมางระคางสวาท
คัมภระหาขบ้งวายท้อปรีมาณ
แม้นมิไปไหนเลยจะพันพิศตร
ไม่ถึงวันก็จะพลันนิวคามา

หากฟังครุฑเห็นสุดห้าม
ขลุกรวอนรำเป็นทำนอง
ญาสีทวิทวิชาธร
ถ้าความก็จะหยามหยาบรคาย
แต่เสียหนึ่งไคสองก็ตองห้าม
เจตริการอย่าให้พานรำคัม

พระยาราชเวนไคยไคสตัดับ
เจ้างามอนช่างฉ้ออันรำพันครัน
จะร้ายมนต์ผูกทวารวิมานไว้
ไม่อาจทำลายเวทวิเศษชาญ
แต่เวียนเปลอบเวียนสังสังวาสน้อง
ประโลมเล้ากานดาแล้วคลาไคล
ก็โอมอ่ามนตรามหาเวท
แล้วบินโบยไคยอุทธีแรงสุบวิรณ

โถนนวลมาพิโรธรำพันพิ
ฤใส่สัฟพอให้ส้มอารมณ์ปอง
เห็นสุดสิ่งที่จะเปรียบเสมอสอง
ประจต้องเค่งเต้าปทุมมาลัย
จำนวิรศไปกรงไครไพศาล
เพราะถึงการกำหนดเป็นสัญญา
เสียตายศักดิ์เขาจะแสรังว่ามารษา
ยุพาพาลจงสำราญวิมานทอง ฯ
ประจักษ์ความบรยายก็หายหมอง
จะจากห้องโถงเอนกอากาศ
ข้อมฤทธิรอนเห็นเหาะไค้มากหลาย
หญิงญาจะสัฟชายเห็นสุดที่
ถ้าสามปฏิพัทธ์โอบคัส
เหมือนช่วยชีวิตน้องให้นานวัน ฯ
ถนอมรับกรน้องประคองขวัญ
อย่าครันครันอวิราชจะแล้วพาน
ถึงผู้ใดจะเข้าหลักหักประหาร
เขาวมาลัยแม้อย่าหมองกมลใน
จนแสงทองเรืองรางสว่างไส
ออกจากโพยขณต์ครันเรื่องสุวรรณ
อันวิเศษผูกบามทวารมน
ไม่ทันพิวปคาถึงธานี

ลงสู่รูกษนิโครชกัแปลงเพศ
 เข้าสู่พระโรงธารชเรศศรี
 จึ่งเอนโองการศรีสว่าง
 ข้าคอยนายจนสายสว่างภพ
 กรทพทงธรรมกัหวนหวาด

สนองสารขงข้านานเวลา
 พรหมทักพงอรตสับรรณบอก
 พระแสงขันผ่นพิกตรัประกายไป
 ต่างทอดต่างเค้นไม่เพี้ยนจิต
 จนบ้ายชายแสงพระสุริยงค์
 ก็อ่าลานรินทรจรงจล
 ค้อมสกดโดยบทสกล
 ส่วนมานพกลับกลายเป็นสุบรรณ
 ภายถารร้อนโพยมบน
 ร่ายมนต์แก้บ้านทวารไช
 น่งแนบแอบเนอนวลละออง
 ฝ่ายคนชรรพเป็นไรเข้าเร้นซ่อน

ส่วนครุฑแนบนุขงพาล
 เปรี๊ยะดั่งองค์ปไรตเวัญ
 เมฆลาชูช่วงดวงมณ
 ถือขวานเหาะทยานขอกได้
 นางแบแก้วแววับให้จับตา

เป็นมานพขาวเรศเฉลิมศรี
 นฤคทักสำเนเห็นมานพ
 คราเจ้าผู้ข้านาญในการจบ
 ก็คว่ำสับรรรร้อนไม่จรมมา ๑
 เจึงฉลาดทำผ่นให้ชนหน้า
 เพราะวิญญาไม่สบายข้างภายใน
 ดั่งเสียนชอกเสียบทรวงยังสงสั
 ตรีสัให้ยกสกลนมาทง
 ต่างคิดต่างคั่งตะลึงหลง
 ครทพทงพิศวาสังกาก็
 ฝ่ายคนชรรพแจ้งใจในบัก
 ษถึงทพระไทรก็แปลงตน
 คนชรรพเป็นไรเข้าในชน
 กุลตลสัมพลีพิมานทอง
 สำราญจิตครวไลเข้าในห้อง
 เซบน้องดั่งเต้านถาธาร ๑
 ทัพญชรพิมานชัยไพศาล
 สองสมานร่วมรสฤดีทิว
 เมื่อดุควัสสันต์เกษมศรี
 อสุรรามสุรกีไกรธา
 เวียนไว้ในจังหวัดพระเวหา
 อสุราชวังขวานไปราญรอน

เมฆลาล้อแก้วสุรินทร์
เกิดสำหรับกัปกาลป็นรันตร
ครันอรุดเรื่อรางสว่างภพ
ครุฑตระโบมโถมลายพาพิน
จงเนาในแท่นทองอย่าหมองพักตร์
ส่งสมรแล้วก็จรจากพิมาน

กนธรรพิกฐันครุฑจรดล

เข้านั่งรับแท่นรัตนามย์
กาก็เหลือบเหลียวเห็นกนธรรพ
เออไฉนโยนาถูกเวรมา
ว่าครุฑกนธรรพพิเลียงท้าว
เหตุไฉนโยแจ่งแห่งคัค
อันบรมพรหมทัตป็นเรศ
ยังทุกซ์โทมนส์ถึงคะนงใน

กนธรรพิกฐันศตบัคคถาม

นางหลงเล่ห์เมถุนสกุณา
ประเวณส์ตรไต่เครงจิต
จะเขี้ยวให้มัวในกลกาม
คริแล้วจึงสันองวรรณญา
ครันนางหายแล้วก็หน่ายอาลัยใจ
ด้วยเป็นศรีพระนครขจรเดช
ครันทราบข้าวฝ้าวรันดั่งเพลิงพราย

ไม้สัดสนที่จจะร่วมสโมสร
เหมือนสมรสมานสุขสกุณินทร์
จบจักรวาลเอดและไพรีสินธุ์
พิจะบินไปเที่ยวพระหิมพานต์
ไม่ข้านักจะกลับมาสู่สถาน
ร้ายเวทผลทวารแล้วบินไป ฯ
ก็กลับคนตามเพศวีสัย

ประจจใจดเล็กก็ถยา

ให้หาวคจิตอสังขรย์เป็นหนักหนา
นางประหม่าพักตร์เผือดแล้วพาที
แต่นดาวทางทุเรศนทีศรี
จึงมาตลสมพลพิมานชัย
เมื่อเกิดเหตุข้าหายนนั้นเป็นไฉน
ฤอาลัยลุ่มละไม้นำพา ฯ

คำริความเชิงชาญด้วยโวหาร

จะรารองภัสตาดักบวยความ
จำจะคิดเหมือนเอาเสี้ยนมาบังหนาม
บิตความอันตรายแห่งเวณโคย
อันจอมราชสามทัพสมชัย
แต่พิไชร์สวาทเจ้าทุกเพลิงาย
มาทุเรศแรมไถลนำใจหาย
ว่าครุฑพาสายสวาทมาสมิพลี

มิได้คิดแก่ชีวิตจะวายชนม์
จึงปลกศรออกเรศศาด
นิจจาเอ๋ยถึงเสวยสุขสวรรค์
ว่าพลาทางประโลมเลี่ยมลอม

นางสลกบัตกรแล้วก่อนคม
แสวงเสดด้วยเล่ห์มยา
ได้พบพกศรเหมือนพมึงเกิดเกล้า
ควรถมามาให้ชำระก่าทว
อนิจจาเห็นว่าข้าอยู่เดยว
เป็นน่านแค้นแสนเวทนา

คนธรรพรับขวัญแล้วจุมพิต
เกล้าเกล้าเล่นดวงประทุมมาลัย
ซึ่งโทษผิดชดโถมประโลมเล
อย่าถือความจงประนามประνομใจ
ว่าพลาทางประจงปลงจิต
สองชนรณรสภมยา
อ้าโอนฐ์ไทรกรเฑรยวกระหยับยา
แสงจันทรอับชะอำในอัมพร
พสุธาอากาศก้อบแสง
ประจักษ์จันทรอปราศทั้งแดนดิน
นอ้งระงักงัสดาลประสานเสียง
ประเวดก่คึกกลายชยชยกัน

กำบังตนซ่อนราชบัณฑ
พกมโสมนัสแสนหนอ้ง
ผิวพรรณเคยนวลฤกควรหมอง
คทาองในเชิงพินดา ฯ
แต่อรมณปฏิพัทธ์ประหวัดหา
อนิจจาณฤว่าปรานี
ท้อใจเสรำค่อสร้างกรแสงศรี
นเห็นคแก่ใจอย่างไรนา
มาโลมเลี่ยมลอบชิตด้วยอิจจา
จะใครว่าเสียให้สมอรมณพลา ฯ
กรสกคเลี่ยมลอดสอดประสาน
ยุพาพลาเมื่ออย่าหมองกลมใน
ด้วยรอนเร่าสวาทหวังไม่ยั้งได้
พะวะไว้พิศพศยวนิตา
เนอสนทแนมกันกระสันหา
คิงราหัจจับพระจันทร
กรก่าเรอนรถจะสังหร
ด้วยกำลังฤทธิรอนอสุรินทร
ไม่แจ่มแจ้งแหล่งหล้าวานาสินธุ
ก้องอนทเก็ระตมบน
สำเนียงโหล่นหล้าไม่ฝ่าผัน
ก็แซมชันเต้นดวงศศิธร

สองสุขสองสมภิรมย์รส
 คนธรรพครันมาขรวิรวร

ฝ่ายครุฑเทวเล่นในหิมวันต์
 สู่สถานวิมานรัตน์พรตธเรช
 นงแนบแอบแก้วกานดาดวง
 กินเล่นให้สำราญบานกมล
 ร่วมภิรมย์สมสมครตั้งใจปอง
 บุกหนีได้หมายระคางนวล
 ทากสมปองเป็นสองชั้น
 ทิววันคนธรรพเข้าแนบนาง

ครันสร้างแสงสุริยวโรภาส

พระยาครุฑส่งนุชนงพงา
 พังละสาขสมจรจรจัด
 เสรีจส่งออกยังพิมานชัย
 คนธรรพเป็นไรเข้าในชน
 บินทยานผ่านข้ามสัตตภันฑ์
 แปรงเป็นนมหย์อุดมเดช
 ค่างแยกจรจรถัมมรรคา
 ม่านพลึงท้องพระโรงรัตน
 พระดำรงทรงสกากับชายชาญ

คนธรรพครันถึงซุ้กกร
 จะตรัสถามก็เป็นความในอุรา

ยังไม่หมดสุขสมโมสร
 ส่งสมรแล้วจักรเข้าซ่อนกาย ฯ
 สุริยาสายันท์หักผันผาย
 ก็รายเวทเบ็ดทวารเข้าโพชนต์
 แล้วชนพวงอัมพาผลาผล
 พलगขมเข้มแกมกลีให้ขั้วชวน
 ระเวริงกชกีสองเกษมสรวล
 เชยชวนชนชิตสนิททาง
 กลางคณครุฑแอบอยู่แนบข้าง
 ค่างรสสดชนให้โอฮา ฯ
 อากาศแจ่มแจ้งในแหล่งหล้า
 กำหนดเล่นสกาในกรุงไกร
 สายันท์หักจะมออย่าหม่นไหม้
 วิสัยปรุกกลายกลับเป็นสุมรณ
 ครุฑผูกด้วยมนต์ทวารมน
 กับบรรลุสำนักนโคธธา
 คนธรรพกลับเพศเป็นยักษ์
 เข้ามหานินาศนแก้วปราการ
 กรุงกษัตริย์ที่สนาแล้วบรรหาร
 แต่วิญญาณชวนคิดวนิดา ฯ
 นรินทร์ข้มละไม่อยู่ในหน้า
 แต่เข้าเดือนนัยนาคคนธรรพ

คนธรรพรับเนตรกวานาด
แต่ขยับอกให้พระองค์ผู้ทรงธรรม
หมั้นเสวคามาคับลาคคิด
เขม้นหมายมานพไม่เว้นวาง

ฝ่ายอนงค์กาก็สรสมร

ไม่ขลพักตรฐันางทกลางวัน
อนิจจาโอ้วาพคนธรรพ
เจ้าเคยแอบแนบน้องประคองปราง
แรกก็รู้รสมาปลดสวาท
ฤาบังกายช่อน้องจะล่องใจ
มาเด็คน้องจะถนอมกล่อมจิต
นางรำหาในห้องทิพพิมาน

ฝ่ายพระขามานพทรงสกา

กวีลถึงสุตาเด็ชวเปลี่ยวใจ
ถึงต้นไทรกลายเป็นนครุขาราช
ถึงสถานลานโถมวนิดา

ฝ่ายบรมพรหมหัตถภูวเรศ

จึงเออนอรรถสุนทราวาท
อาตุระพเพลิงเสมออัฟ
ยังสบบสายสุดสวาทของอาตมา
คนธรรพอภิวันท์สนองถ้อย
แปรสกันธเป็นนครุขาวุฒิไกร

มีอาจเสนอในสนามด้วยความขัน
ว่าชายนี้คือสุมรรณมาลกันนาง
ต่างวันจันนี้กองขนาง

พลางจะทิ้งรหัสเหตุแห่งคนธรรพ

ครั้นครุขจรจากห้องพิมานสวรรค

ให้กระสันราคร่อนอารมณ์นาง

ไปลับอยู่ไหนทำใจหมาง

โยมาห่างหายเนตรอนาถใจ

แรมนिरาศไปนเวศน์ฤาไฉน

ฤาหมองไหม้ไม่สมัครสมานการ

จะผ่อนผิตผันหาเกษมสำนัด

ไม่พบพานก็พิลาปละเวงใจ

สุริยาเข่นลับเหลี่ยมไศล

ก็ลาไทรบิดินทร้อลินลามา

แผ่นผาครเห็จห้องพระเวหา

โดยผาสุกภาพประเพณี

ครั้นมานพประเวศจากกรุงศรี

โดยพระมีมาโนชเปรมปรา

ท่านเร็วรบสับเสาะแสวงหา

เนานิวานิวาสสถานใด

ข้า้โดยรอมานพถึงป่าใหญ่

ข้า้เป็นไรแทรกขณสุบรรณบิน

เร็วรีบขึงมทวายุพัด
ทางทุเรศเขตเขาสีขรินทร์
ประสบนางในปรารภพิมานมาศ
เสวยทิพสถานสำราญครัน

พรหมทัตแจ้งอรธคนธรรพทูล
ตั้งได้แก้วจักรพรรดิมาทิสนา
จึงดำรัสประภาษนาถกุเวร
นางนริศโลกย์ไต่ขุ่นเคือง
ฤาเพลิตเพลันจำเวญสมบัติครุฑ
ได้พบพานประมาณจิตขยเขาว

กนธรรพท้าวฉจิตจาสนอง

ไปสู่มุสมพลวันอันอุดม
ข้าพพบกัศรแต่จะทกถกหงษาก
จนจิตที่จะคิดให้คนมา
ข้าพพรนตัวกลัวจะวายทำลาชขนม
จึงจำลางในทางเสน่ห่นุช
แก่งดังประโลมลงใจดูในที
จึงได้สับสมสองทำนองนาง

พรหมทัตพึงอรธแสดงสดับ

เปรียบตั้งวาสุกรีไกรชัชชาญ
ด้วยยอดลัยในสดาดวงสว่าง
ยังข้ากนธรรพอนธพาด

กวกักวัดบักขามชลาลัย
ก็เต็มบันสู่มุสมพลวัน
แสนสวาทครุฑครองประคองขวัญ
จะรำพันพันสุขสวรรยา ฯ

บดินทร์สุรัสแสนโสมนัส
เป็นมหมามิ่งมิตรมงคลเมือง
เจ้าผู้เงินจงแสดงให้แจ้งเรื่อง
ฤาปลดเปลื้องธรรักษ์ในฝ่ายเรา
อันสูงสดถึงเมรุขนเขา
จะนั่งเนาฤาจะกลับบุรีรมย์ ฯ

อันพระนอ์ร่างท้าวภิรมย์สม
เห็นนิชมสมบัติสกุณา
ทำบายบากเฉยเชื่อนไม่เบอนหน้า
ภริยาดังจะบอกยบุลครุฑ
ทั้งเกรงบาทยกุลเป็นที่สุด
หวังจะแก้แค้นครุฑให้ส่งนาง
ก็เร็ววีรปฏิพัทธ์ไม้ขัดขวาง
โทษข้าดังลางทำลายปราด ฯ

หทัยวับเพียงเพลิงแดงถึงหลาย
ใครประหารขนคทางให้ไกรธา
ไปร่วมราชบัถย์แล้วมิสา
เสียแรงว่าจงใจให้ไปตาม

ควรฤๅคนธรรพ์ประทุษร้ายจิต
 เราไซ้รักมิใช่ชายทราม
 ครั้นจะล้างเสียให้ห่างชั่วตัวม้วย
 เมื่อดูหญิงร้ายชายโหดสันดานพาล
 คำวิปลาทงครุฑเสกแก่นธรรพ
 ช่งท่านทำความชอบเราชอบใจ
 เราเสียดวงสมรไปได้อัปยศ
 ทำไฉนจึงจะได้ก่าก่า
 นาฏกเวรอกวีวาทบาทมุล
 จะแก้กลเวณโดยให้อัปรมาน
 ให้มาส่งคงคินขັນนิวศน์
 จะขับอั้งแต่ปางไปลอบลัก
 เห็นครุฑก็จะอวยเสียดายยศ
 ท่วงทักจะส่งสองคีย์พิน
 ท้าวสดับพลับพลดองฉลาด
 พระราชทานบำเหน็จจนงค์ใน
 ครั้นรุ่งกรุงกษัตริย์สร่างสนาน
 ออกพระโรงวินิจฉัยปราบพรวณ
 ฝ่ายครุฑครั้นครบสัดดาว
 แล้วบินโบยโดยแดนที่ขัมพรา
 เป็นมานพเข้าสู่ในแว่นขว้าง
 กรุงกษัตริย์เอือนอรรถอภิปราย

ทำลาขมิตรให้กลับกลางสนาม
 มาทำความบังเหตุให้อัปรมาน
 ก็เกรงด้วยครหาจะว่าขาน
 ไม่ต้องการที่จะก่อเวรไป
 เราอภิเษกขมิตรที่พิสมัย
 เหมือนนกไร้ไม่โหดก็ตามที่
 จะหย่อนยศท้าวทิศทั้งสี่
 คินบุรีให้เรื่องเดชาชาญ
 อย่าอาดูรพระทัยจงใสสานต์
 หมางสมานในสมรให้อรนรัค
 เรื่องพระเดชเฟื่องฟ้าอาถเจจักร
 จนข้าราชการรักมาบูริน
 จะปลิดปลดสงวาสสวาทสัน
 องคั่นรินทรราชอภัยรอนใจ
 เห็นสมมาดแก้กลับกษัตริย์
 ทิ้งสฤงคารโภกย์ให้กนธรรพ์
 ประดับองค์อลงการทรงพระขรรค์
 เสนานั่งก่งคัดคายดา
 ก็ส่งสารวรรณุชเสน่หา
 ดลพระไทโรสาขก็แปลงกาย
 ขึ้นยังพระโรงรัตนเรืองฉาย
 เชิญนายผู้ชำนาญชาญสภา

ราชากับพระยามานพเล่น
 แสนระกำชำจัดตั้งพิชชา
 คนธรรพี่ล้นเห็นกรงกษัตริย์
 น้อมสีโรตม์รับรสพจนาน
 แกล้งประคั้นรู้คิดขับเป็นกาพย์กลอน
 โอพระพายชายกลิ่นมารัญจวน
 รนรณชนจกพิงจำได้
 ในสถานพินานสัมพล
 นิจาเอ๋ยจากเขมาเจ็ดวัน
 ฤว่าใครแนบน้องประคองกาย
 พระขาราชเวณโศขไต้สดับ
 ประหลาดจิตพิศคนธรรพา
 เอลโณโณนึ่งกล่าวกลอน
 ฤนโกรธแล้วระงับดับไว้
 นาฏภูเวรเจนแจงในทโกรธ
 โอว่าแก้วกานดาพวงาม
 ถ้าพ้อยจะไต่ขุประคองชน
 เสียดขยจากพรากเนอนวลสง
 คุรทพั้งขังก่งฤทัยแค้น
 เสแสรังสุนทราวาที่
 เราได้พั้งก้วานประสานสาย
 อนึ่งนายก็เป็นชายแต่เดินดิน
 จำเป็นจำแสรังเป็นสุชา
 ด้วยสองรารักร่วมฤดีศาล
 แจ้งรหัสให้แนครตั้งบรรหาร
 จับพิเลตัดประสานสำเนียงกรวญ
 กระเสเสียงลอยร่อนโหยหวาน
 หอมหวานนาสาเหมอนถาก
 เหมอนเมอไปร่วมภิรมย์ประสมศรี
 กลิ่นยังซาบทรงพทังจรกษ
 กลิ่นสุคนธสรสนักเหอดหาย
 กลิ่นสายสวาทซาบอรามา
 สำเนียงขับกล่าวกลิ่นกนิษฐา
 จินตนาณึ่งนภคณึ่งิน
 ถึงกลิ่นแก้วดวงสมรมาเสียดใส่
 จะพั้งไปให้รู้ในเรื่องความ
 จึงเออนโณนึ่งคำขับขยับขยาม
 ขยามนเจ้าจะนงอนากองค์
 สำราญร่นร่วมมิตรพิสวง
 กิตจะใคร่คนคงขังสัมพล
 ดั่งหน่งแสนอกันรุทรมาจูดจ
 ว่าตุ่ก่อนเสน่เสนาะพิด
 บรรยายขหลากจิตคิดถวิล
 โณนรู้เสร็จสิ้นในสัมพล

เราแจ้งทางทะเลเขตรัญญู

แม่นจะขวางเววหางมขร

ด้วยน้ำน้สามละเอียค้ออน

ประกอบหม่มจากภพพาล

ผู้ดูขามนทสัทนทร

แสนมหาพระขาราชยังเต็มบัน

น้เน่นหาขไปไต้โจนเล่า

ฤๅหาเห็นเดินไต้ตั้งใจปอง

ฤๅประกอบกายสัทธฤทธเวท

เราก้หวงอยู่ด้วยยังไม่เคยไป

กนธรรพักรนพังก์เยี่ยมสรวล

อันแวมนค้ฤทธิไกรไม่เชื่อว่าขญู

พระขาราชครองชูเป็นชายเฉา

ราตรับกษเขาแนบนอน

ต่างชู้ต่างชนทุกกัณวัน

เป็นสัจจคงพรองไม่อำพราง

ว่าพลางข้มครวญกระบวนพิน

เสียดายพักครรับพักครเพเมยมน

เสียดายขนงก้งพักครเมื่อยกขวน

เสียดายปรางช่างเมือนกระบวนมา

เสียดายโอยรู้้ออนคำให้กำหนด

สัดคณห์ค้ค่นสมทรโสส

ก้ขมลงถึงที่แผ่นดินศาล

จึงขอสัทนทรอน้ไพศาล

คขสารเจอกันแถนคินทร

ก้มวขมรดเป็นเหยอแกส้วสัน

จึงลวงสันสึงพิมานทอง

ฤๅโดยเดว่าเล่นพ้อเห็นคล่อง

จึงไปเห็นห้องพิมานชัย

วิเศษด้วยมนตราเป็นโจน

คิดจะใครศึกษาเป็นอาจารย์

แสวงสำรวลเขาะเขี่ยเฉลยสาร

แต่จักหาญแทรกขนสุขบรรณเจร

มาพาเราผู้ขไปสู่สมร

ทิวากรเราแนบประจันาง

แต่สุขบรรณเมจิดไม่คิดหมาย

ขาระคางกล้วเกลอกขมคกรภัก

โอยกลันกากพ้หมายมน

เสียดายกรณรรับรสปจนา

เสียดายเนตรน้าขวนเส่นหา

ให้นาสาสุขสรัญจวนใจ

เสียดายกรคกรคักรหวัคโหวค

เสียดายแต่เกล้าขุ่นอรุณ
 นิจาเอ๋ยชวดเซษเพราะสองซู่
 เวทนาด้วยพระยาสุบรรณครั้น

พระยาครหาไตสดับมันขับอ้าง

สลดจิตเสียดคิดเสียดสุดา
 สะทอนถอนหลุกข้อยในอก
 ประดงตั้งจอมจักรมขวาม
 พระเสียดเซษเพราะทงด้วยองอาจ
 พระเสียดมนต์เพราะกลอสุรา
 เราเสียดแก้วกากศรีสวาท
 เสียดอุทรเพราะไม้คัตจะบ้องกัน
 ครั้นเสียดรักกัไดรู
 เป็นชายหม่นชายตองอายคน
 ตริแล้วพาทีแก่คนธรรพ
 เสาวพากย์กล่าวเกลียดกลอนการ

ว่าพลาทางลายบรมนาถ

ถึงพระไท่สร้านักก็เปล่งกาย
 ลุสิมพลันก็ร้ายเวท
 ขนนงเหนือแท่นรัตนชัชวาล
 ว่าดูรายพราษประหลาดโฉม
 มาเนาในพิมานรัตนส์สวัสดิ์
 นุชแจ้งจริงคำอย่าอ้าไว้

เสียดายใจน้ำใจทุกสิ่งอัน
 ถ้าคงคักไม่ร้างก็รมย์ขวัญ
 ขับแล้วอภิวันท์กษัตรา ฯ

จึงกระจำงแจ้ขอไม่กังขา

ตั้งต้องจักราบรลย์ลาญ
 แสนวิศกัตตรอนสมรสमान
 เมอกรงพาลเลอบโถมสุจิตรา
 พระเสียดสวาทเพราะห่างเส็นหา
 สุจิตราจึงพรากไปจากกัน
 เพราะประมาทไม่ถนอมเป็นจอมขวัญ
 คนธรรพมันจึงแทรกเข้าซ้อนกล
 ถึงเสียดชุกไตเขาวนทเฉาถน
 จำจนจำพรากอาลัยลาญ
 ทานช่างขบเฉอขฉ่าสวนคำหวาน
 จำนวนูญนักเรานับว่าเป็นชาย ฯ

ถิลาศจจรจัดผันผาย

เป็นสุบรรณเป็นว้อยโพยมมาน
 เบิกบานทวารศรมกดาหาร
 จึงกล่าวรศพจมานแก่กัก
 เราประโลมเจ้าจากพาราณสี
 ได้สืบสืบราตรีทิวากาด
 ยังมีใครมาสถิตถึงสถาน

กากฟังกต์ตระตกตาล
แต่พระพามาชมสมบัติทิพ
ข้าอยู่เดี๋ยวเปลี่ยวเอกาสนกฐ
พระบาทราชพิงนุชสนองคำ

คุดคัมขุ่มมาพรางชาย
เสียดแรงรักหักจิตไม่คิดบาป
ก็เจอใจมิให้อนาทร
เขยชนคงวเขยรเจียรใน
ยังไม่รับจนเราจับได้ชู้ชาย
กากฟังกต์สนองถ้อย

อนิจจาว่าข้ากับคนธรรพ์
จงนำมาสอบใส่ได้สวน
นักระไรพระไม่พิจารณา
เออพิมานสัมพันธ์สูงสูด
แล้วร้ายเวทผลกานทวารมัจ
อย่าว่าแต่মনุษย์ในแหล่งหล้า
ก็ไม่หาญทำลายเวทสุบรรณ
หนงคนธรรพ์ก็เบ็นหาสบาทมล
ถึงข้าพลัดภักศตามาเองค
ซึ่งพระไม่กลัวเวรเพราะหวังสวาท
ถนอมน้องมิให้หมองสักเวลา
ไม่ทันไรฤาใจจะทุจริต

เขาวมาลัยกล่าวแก่พิรากล
อันลอยลิบลิวฟ้าเวหาหน
ยังไปปลพักตร์โครมาไกลกราย ฯ

พิโรธข้างฟ้าคนองสาย
จนชู้หน้าใจชู้แล้วจู้จร
นิยมหยาบตกพามาสมสมร
ประคองนอนแนบข้างไม่ห่างกาย
มิรู้ไฟฟองซ้เสถาสลาย
คือนายนาฎกวเวิทเจนกัน ฯ
เป็นน่าน้อยใจพิงงชาวสญ
คือใครเล่าเขียนยันจันรจา
ถ้าเป็นสัจย์แล้วควรลงโทษา
มาเสกแสวงแกล้งว่าตั้งจริงจิง
มณุษย์ฤาจะมาได้ตั้งใจหวัง
ประคองคั่งข้ายเพชรสักเจ็ดชั้น
ถึงสุราสุเทพในสรวงสวรรค์
คนธรรพ์ฤาจะมาได้ตั้งใจจง
คาตระกลคั่งกามาแกมหงส์
ก็รักวงศ์เหมมราชไม่แกมกา
พานิราสมาร่วมเสน่หา
พระคุณถ้าดินฟ้าแถสาคกร
พระวินิจตรองตรวิตัวก่อน

กรรมด่าว่ารักจะรณรอน

พระยาครุฑพำนักขสารแสดง

จึงตรัสว่าอาตระหญิงพาล

เราทราบสนซึ่งระบิลมนชัยอ้าง

ได้อภัยขมาคยาพลาผล

เพราะมีชู้ไม่รู้ให้รอบแจ้ง

คิดว่าหางสจะจงแต่ชลธาร

ตัวนางเป็นไทแต่ใจทาส

ตั้งสกรฟอนผ้าแต่อาจม

น้ำใจนางเปรียบอย่างชลาถัย

เสียดายทรงวิไลแต่ใจพาล

สูกแดงตั้งแสงมีภมราช

เรารู้ใจแล้วมิให้อนาทร

กากชู้ถักแล้วอนว่า

บริภาษข้าบาทไม่มีดี

เพราะหลงกลไม่รู้จึงเสียกล

แม่นคนชรรพัวแก้วในอุทร

พระพิงคำข้างเตวมาเกรวโกรธ

แม่นพิรุฑทจรตักควรตาย

อยู่หลัดหลัดๆจะซัดไปส่งเสีย

มิขอคืนครำให้เข้าใจ

เพราะหลงกลเขาซ่อนให้เสียกร ฯ

มโนแห่งตั้งมณที่แตกฉาน

ช่างกล่าวสารสอดแก้สำนวนกล

จึงกระจางแจ้งซ่อนสนธิ

ตั้งจะคืนดินม้วยด้วยคำพาล

หลงระเวงวันจ้ำรักสมักรสมาน

กลับบันดาลกลวกลือกด้วยเบือกตม

ไม่รักชาติรสหวานมาพานชม

ห่อนนิชมรักรสสุคนธาร

ไม่เลือกไหลห้วยหนองคลองละหาน

ประมาดเหมือนหนึ่งผลอุทุมพร

ข้างในล้วนก็มีชาติเบียบบอน

จะพากันนครในราตรี ฯ

อนิจจาพระไม่โปรดเกศ

นั้นเนอวันวรมาราฎรอน

หลงถนนแหงหน้ายสโมสร

ดกจะรอนรณอรพำกาย

ทุเลาโทษขอพิศุจน์สัดยถวย

ไม่เสียดายชนมชีพเท่าของโย

ไม่โปรดเม็ขงประหารให้คักนัย

จะไว้สัดยสู่ม้วยในสิมพลี ฯ

พระยาครุฑได้สดับคตินาง

จึงตรัสว่าอำตระกาก็
จะเลี้ยงเจ้าเราอภัยยศ
ว่าพลาททางอุ้มนฤมด
เผ่นผงาดผาดผยของล่องฟ้า
วางอนงค์ลงหน้าพระลานคด
ไปอยู่กับเราเดี๋ยวเปลี่ยวัน
เชิญเขยเสวยสุขสวรรรยางค์
ตราบสนดินฟ้าพระเมรุมาศ
กว่าจะเสร็จจิวโมกข์ทางธรรม

ฝ่ายบรมพรหมทัศนรินทร์

พระอ่าองค์สร้งพักตร์แล้วจรด
เห็นกาก็สรสมบรรณาฎ
พระระงับคืบเคอศคด้วยปรีชา
ว่าตราสตาตวงเนตร
พดงหน้าทานองทุกคืนวัน
จะอยู่โยในหน้าพระลานแล้ว
พิชขอบใจในสวาทแสนทวี
แต่ขึงเขี้ยวคัมเท่าเป็นเอกองค์
คิดว่าจะไว้ชื่อให้ภรรยา
เพราะแรงรักจากรสพาราณสี
แล้วเบือนมายหน้าขี้เล่ห์แสนห้ครุฑ

ขึงหมองหมางวางสวาทมารศรี

หญิงกล่เล่นถิ่นพิราภล
จะภญาหมตั่วหัวเวหาहन
ออกจากไพบยนต์ในราตรี
ถึงพาราเจ้าท่วปชมพรศรี
จึงมรสพจนาคถันเนะนาง
ทันจักพร่งพร้อมอยู่ล้อมข้าง
ตงแต่ปางนี้ไม่ขอพบกัน
แสนชาติไม่ขอร่วมภริมายัญ
สั่งเสด็จจรเห่จันไปสิมพลี
ทิพากรุ่งรางสว่างสี
ไซส์หับญชรเขื่องขำเลื่องมา
ให้ร่อนราชฤทษ์รุ่มคั่งสุเมธา
จึงเอนพจนาเขยยพิณพลัน
เจ้าประเวศไปสู่พิมานสวรรค
พงเห็นขวัญตาคถกถธาน
ขอเชิญเอนในนิवासันปราสาทศรี
มิเสียททบารังผดุงมา
ป็นอนงค์นางในที่ซำบขวา
มิรู้ว่าแรงรวยไปด้วยครุฑ
ไปลอยเล่นสิมพลีอันสูงสุด
กลับมายุคยศคมกับคณครุฑ

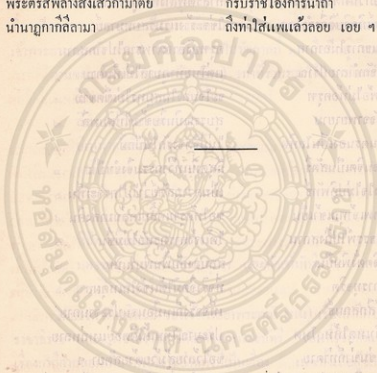
หนึ่งแล้วสองเล่าเจ้าข้าสาม
 เมื่อเป็นหญิงแพศยาอาชรม์
 กาก้อกัณฑ์ด้วยบุญจากค้
 เป็นความสัจเกิดวิมุตติจจำไกล
 ด้วยมัตมนอนธการในอากาศ
 ขำรำให้เพียงจกทำลายปราณ
 ขำรำพันเพ็ดพ้อไม้ท้อครุฑ
 ขอตายด้วยสัจจาพยายาม
 แต่พันทเวศเนตรนองเป็นโลหิต
 เขาเรื่องอุทธรจนจิตเป็นสัตว์
 ถึงกระนั้นจริงใจไม่ปฏิพัทธ์
 พร่ำบวงบนเทพเจ้าทกเข้าเข็น
 พอเจตวันคนธรรพ์ไปถึงสถาน
 ให้อัดอนตันจิตคงพบบน
 ชงเพลิงเลงทำการทูลจรด
 ดั่งรางผมได้รูสึกสกัน
 เพราะกรรมนำเหตุให้หุโหด
 แม้นมิโปรดเช่นมากที่ตาย
 อนุบาลพึงสารสำนวนกล่าว
 นรวิภาชโดยราชบัญญัติ
 กุเป็นปิ่นไกรกรงผดุงเดช
 อย่าพักกล่าวกลัวให้อาวรณ์

ช่างทำงานพักตรามารับขวัญ
 จะให้เลี้ยงนางนี้ประการใด ฯ
 กำสรดพลางทางทูลสนองไข
 ไขจะร่างแรมรสบทมาลัย
 ครุฑขบ้องอาจพาพราวไปจากสถาน
 แต่โทษหาญบาลไม่เห็นตาม
 จะโจนลงในสมุทรไม่เข็ดขาม
 สบรณบินรับข้ามไปสิมพล
 ไม้จืดจกรักในบักขี้
 ก็สัดที่เทวกรรมจึงจำเป็น
 เป็นความสัจขั้วไปไกรจะเห็น
 ขอให้ครุฑเคลมเกล่นมาส่งกัน
 ใต้แจ้งการภวนัยไม่มชน
 สลบลงกับพันพินาบน
 ที่จริงจิตมิได้แจ้งในเหตุผล
 เท็จจริงก็เหมือนจนประจักษ์กาย
 ประมาณโทษนั้นผิดอยู่เหล่าหลาย
 ขอไว้ตายสุม้วยด้วยสัจยา ฯ
 หทัยล่าวังเพลิงประลัยหล้า
 อ้าหญิงใจกลักลำพร
 ไขจะไร้อักเรศสโมสร
 จะเลี้ยงไว้ในนครกัณฑ์กัน

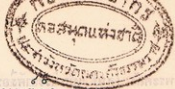

ทุกแนวสนเขตชนบทบรรจง
ชอบแต่ใส่แพลอบในวาริน
พระศรีพลางสังเสวกามาศ
นำนาฏกาถ์กล่ามา

ถึรู่เรื่องจะตำหนิตดิน
จึงจะหมตมกลทินที่นันทา
ก็รับราชโองการณดา
ถึงทำใส่แพแล้วลอบ เอย ฯ

.....
.....
.....
.....
.....

แนะนำเรื่องลุ่มบัตอมรินทร์คากลิออน

ของ

เจ้าพระยาพระคลัง (หน)

เจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นกวีเอกในสมัยรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระ
พระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์ประวัติของท่านไว้ในคำนำหนังสือลิลิต
พยุหยาตราเพชรพวง ว่า

“เจ้าพระยาพระคลัง เสนาบดีจตุสดมภ์กรมท่า นามเดิม หน เดิมเป็นหลวง
สรวิชิต เคยรับราชการอย่างข้าหลวงเดิม ในรัชกาลที่ ๑ โปรดให้เป็นพระยาพิพัฒน์
โกษา แล้วภายหลังเป็นเจ้าพระยาพระคลัง (หน) มีข้อความในคำปรึกษาความขอบ
ว่า หลวงสรวิชิตจงรักภักดีสตัยซื่อ หมายถึงเข้าใต้ละอองธุลีพระบาทมาช้านาน แล้ว
ก็ได้โดยเสด็จพระราชดำเนิการพระราชสงครามมาแต่ก่อน และครั้งนั้นได้ทำราชการ
ด้วยสมเด็จพระเจ้าหลานเธอ กรมหลวงอนุรักษ์เทเวศน์สำเร็จราชการ แล้วได้แต่ง
คนเอกกิจราชการหนักเบา ในเมืองธนบุรีออกไปแจ้งใต้ละอองธุลีพระบาทฉบับหนึ่ง
ถึงท่านพระจาร์กนั้นมีความขอบขอพระราชทาน เอาหลวงสรวิชิตให้เป็นพระยา
พิพัฒน์โกษา

ในหนังสือลำดับเสนาบดี ของ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ว่าทรงเห็นว่าหลวง
สรวิชิต นายด่านเมืองอภัย ชื่อ หม่อมหน เข้ามารับราชการอยู่ที่กรุงธนบุรี เป็น
คนมีความซื่อสัตย์ ได้แต่งคนเอกกิจราชการสอดหนังสือลับไปถวายถึงท่านพระ
จาร์ก แล้วก็ได้ไปรับเสด็จถึงทุ่งแสนแสบ มีความชอบหลายอย่าง ทั้งฝึกปาก
เรียบเรียงหนังสือคดี จึงโปรดตั้งให้เป็นที่พระยาพิพัฒน์โกษา ครั้นโปรดให้พระยา

พระคลัง (สน) เป็นพระยาสุรอรราช แล้วจึงโปรดให้ตั้งพระยาพิพัฒน์โกษา ขึ้น
 เป็น เจ้าพระยาพระคลัง (หน) บุตรมีมากไม่ได้ทำราชการ ที่ทราบชื่อ คือ นายเกด
 นายทัต เป็นจันทกวี และเป็นครูพิณพาทย์ บุตรหญิงที่ปรากฏ คือ เจ้าจอมมารดา
 นิ่ม เป็นเจ้าจอมมารดาสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศรในรัชกาลที่ ๒
 เจ้าพระยาพระคลัง (หน) ถึงอสัญกรรมในรัชกาลที่ ๑ เมื่อมีผล พ.ศ. ๒๓๔๘”
 - แรกผลงานของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เท่าที่รวบรวมได้ในสมัยหลัง มีดังนี้

๑. ถิลิต เพชรมงกุฏ
๒. ถิลิต ศรีวิชัยขาก
๓. อีเหนาคำฉันท
๔. กากีกาลลอน
๕. สามก๊ก
๖. ราชาราช
๗. ถิลิต พุทธยาดราเพชรพวง
๘. มหาชาติ ร่ายยาว กัณฑ์กุมาร และกัณฑ์มัทรี
๙. สมบัติอมรินทร์คำกลอน

ในบรรดางานนิพนธ์ ของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เรื่องกากีกาลลอน สามก๊ก
 ราชาราช และมหาชาติร่ายยาวกัณฑ์กุมารและมัทรี เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายที่สุด
 เรื่องกากีกาลลอนนั้นเราพอใจจะอ่านทั้งที่เป็นเรื่อง และทั้งเมื่อผู้ขับร้องในชั้นหลัง
 เลือกลงตอนประมาณ ๑ ใน ๓ มาขับร้องเข้ากับมโหรี ซึ่งเรียกกันว่า บทมโหรี
 เรื่องกากี้ โดยเฉพะมหาชาติร่ายยาว กัณฑ์กุมาร และกัณฑ์มัทรี ส่วนวนของท่าน
 เป็นเยี่ยมที่สุด แม้จะมีผู้แต่งประชันกันหลายความก็ตาม ก็ยังสู้สำนวนของเจ้า-
 พระยาพระคลัง (หน) ไม่ได้ ส่วนอีเหนาคำฉันทและถิลิตเพชรมงกุฏนั้น เจ้าพระยา

พระคลัง (หน) แต่งแต่เมื่อครั้งยังอยู่ในวัยหนุ่ม เมื่อมمبرตราศักดิ์เป็นหลวง
 สรวีจิต รับราชการอยู่ในแผ่นดินของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และคงเป็นสมัยที่ยัง
 ไม่มีความชำนาญในการประพันธ์มากนัก จึงปรากฏว่าคุณภาพในทางวรรณคดีมีรส
 อ่อน ๆ ชงแต่งในชนหลังต่อมาไม่ได้ อีกเรื่องหนึ่ง คือ ลิลิตพยุหยาตราเพชรพวงน
 แต่งตามพระบรมราชโองการ และใจความเกี่ยวกับพระราชพิธี จึงยากที่จะไพล่
 เท้าวรรณคดีที่มขอลืมอื่น ๆ ของท่าน ลิลิตสรวีชาติก็เช่นกัน ไม่จัดว่าเป็นงาน
 ชั้นเยี่ยมนัก จึงไม่แพร่หลาย อย่างไรก็ตาม ยังมีหนังสือซึ่งในงานของท่านอีกเล่ม
 หนึ่ง ชงแม้จะไม่ค่อยเป็นที่รู้จักเช่นกัน แต่ภาพจารณาไปแล้ว ก็มีความดีในลักษณะ
 ของวรรณคดีซ่อนอยู่เป็นอันมาก งานชิ้นนี้ก็คือหนังสือสมบทอมรินทร์คำกลอน ซึ่ง
 จะขอแนะนำให้รู้จักกับวรรณคดีเล่มนี้ต่อไป

หนังสือสมบทอมรินทร์คำกลอนนี้ เดิมอยู่ในสมุดข่อย เมื่อหอพระสมด-
 วัชรญาณซึ่งทำหน้าที่ชำระวรรณคดีเก่า ๆ อยู่ในขณะนั้น พบสมุดเล่มนี้เข้า จึงได้นำ
 มาตีพิมพ์ แต่มีได้พิมพ์เป็นรูปเล่มเช่นเดียวกับหนังสือวรรณคดีอื่น ๆ เพราะมีปริมาณ
 ไม่มากนัก มีเพียง ๓๗๐ คำกลอนเท่านั้น หงอก ๘๐ คำกลอน ในตอนหลัง ๆ ก็มี
 ผู้สนใจในวรรณคดีเก่าบางท่าน ให้คำวิจารณ์ไว้ว่า อาจจะไม่ใช่นิพนธ์ของเจ้าพระยา
 พระคลัง (หน) เอง แต่มีผู้นแต่งเติมขึ้นภายหลัง เพราะความเก่าขมตั้งแต่พระอินทร์
 ไปตามนางสุชาดาคันมาได้ ความใหม่้นคืออยู่ในด้านความไพเราะและแต่งคำไว้ ใน
 การพิมพ์ครั้งนั้น ได้นำลงพิมพ์ไว้ในหนังสือ วชิรญาณ ซึ่งเป็นนิตยสารของหอ
 พระสมดวัชรญาณ จึงทำให้วรรณคดีที่ดัดเติมเล่มนี้ไม่แพร่หลายไปเท่าที่ควร ระยะ
 เวลาที่แต่งวรรณคดีเรื่องหนึ่งไม่ทราบแน่นอน แต่พอจะสันนิษฐานได้ว่าคงจะแต่ง
 ก่อนกุกคำกลอน เพราะความประณีตไพเราะของถ้อยคำผิดกัน ถ้าเรื่องสมบท
 อมรินทร์คำกลอน แต่งก่อนกุกคำกลอน สมบทอมรินทร์ก็จะเป็นนิทานคำกลอน

เล่มแรกในประวัติศาสตร์ไทย และเป็นการเบิกทางสำหรับการประพันธ์นิทาน
คำกลอนเล่มอื่น ๆ ซึ่งเป็นที่นิยมกันต่อมาในสมัยหลังมาก เริ่มต้นด้วยนิทานคำกลอน
เรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่ มาจนถึงเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ซึ่งแต่งกันอย่างแพร่หลาย
ในชั้นหลัง

นิทานคำกลอนเป็นการแต่งคำกลอนลักษณะหนึ่ง คำกลอนส่วนมากที่แต่งกัน
มาแต่สมัยอยุธยา มักเป็นบทละคร บทสักวา เสภา ดอกสร้อย และเพลงยาวเป็น
พน นิทานคำกลอนอยู่เพียงเล่มเดียว คือ เรื่อง ศรีวิบูลย์ ของหลวงศรีปรีชา
(เซ่ง) ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แต่ที่แต่งเป็นกลอนกลบท ดังนิน
หนังสือสมบัตอมรินทร์คำกลอนนี้ จึงน่าจะได้รับเกียรติ ในฐานะเป็นหนังสือที่
แสดงแบบอย่างการประพันธ์กลอนแบบนิทานคำกลอนเล่มแรกในวงวรรณคดี และ
ยังหนังสือเล่มนี้ มีลักษณะวรรณคดีอยู่อย่างพร้อมมูล ประกอบกับฉบับพิมพ์ไม่ค่อย
แพร่หลาย จึงยังเป็นการสมควรที่จะแนะนำให้รู้จักกันต่อไป

หนังสือสมบัตอมรินทร์คำกลอน ขึ้นต้นกลอนตามแบบเพลงยาว คือ ขึ้นที่
วรรณหลัง และแต่งด้วยกลอน ๘ ซึ่งนิยมแต่งกันมาก่อนที่จะได้วิวัฒนาการมาเป็น
กลอนแบบสุนทรภู่ กล่าวคือวรรคหนึ่งมี ๘ คำ แต่ไม่มีสัมผัสในถือเคร่งครัด เช่น
กลอนแบบสุนทรภู่ เนื้อความดำเนินไปอย่างรวดเร็ว กล่าวถึง "องค์อมเรศอดิศร"
คือ พระอินทร์ และบรรยายถึงความรุ่งเรืองงดงามของปราสาทราชฐานของพระอินทร์
อย่างละเอียดลออ ถ้านอกจากไตรภูมิพระร่วงซึ่งแต่งเป็นความเรียงและมเล้าเรื่อง
สวรรค์ของพระอินทร์อยู่มากแล้ว ก็ยากที่จะพบในวรรณคดีเล่มใด ซึ่งบรรยายเรื่อง
เกี่ยวกับพระอินทร์มากเท่าเรื่องนี้ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้ประพันธ์เจาจงจะให้พระ
อินทร์ เป็นตัวเอกของเรื่องนิจจริง ๆ และต้องการจะสร้างมโนภาพให้ผู้อ่านเห็นความ
งามของทิพยสมบัติของพระอินทร์ ซึ่งถ้าพระอินทร์ไปอยู่ในวรรณคดีเล่มอื่น ก็จ

เป็นเพียงตัวประกอบ เช่นเป็นสิ่งที่พบเนตรมาตุแลลกข์สุขในโลกมนุษย์ดังในเรื่องสังข์ทอง และการบรรยายที่พิศมบคของพระอินทร์ ซึ่งมีฐานะเป็นตัวประกอบในเรื่อง ก็จะเป็นไปไม่ได้มากสมใจผู้ประพันธ์ นับว่าผู้ประพันธ์ทำได้เป็นเยี่ยม เพราะไม่มีวรรคเล่เล่นใดที่จะสร้างมโนภาพให้ผู้อ่าน ได้เห็นความงดงามของ "เมืองพระอินทร์" ได้ดีเท่าวรรคเล่เล่น ในไตรภูมิพระร่วงก็เป็นความเรียงจึงไม่มีรสวรรคเล่เท่า พระอินทร์นั้นในคติเดิมทางพราหมณ์และทางพุทธ ก็กล่าวไว้ว่ามีवासสถานบนสรวงสวรรค์ทั้งดงามมาก แต่เราจะไม่มีโอกาสทราบว่างดงามเพียงใดเลย ถ้าไม่ได้อ่านเรื่อง สมบัติอมรินทร์คำกลอน และสร้างมโนภาพตามไป

พระอินทร์เคยเป็นเทพเจ้าองค์สำคัญของศาสนาพราหมณ์มาก่อน ในอภิธานท้ายหนังสือสกนดลาพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖ เล่าว่าชนชาติอริยกะนั้นนับถือพระอินทร์ว่าเป็นเทพเจ้า ก่อนเทพเจ้าองค์อื่น ๆ เช่น พระนารายณ์ พระอิศวร พระพรหม เป็นต้น เพราะพวกอริยกะยกเจ้าสุคันเดนมัธยมประเทศเป็นครั้งแรกนั้น พระอินทร์ก็ได้นำทัพเข้ารบกับพวกทศัษ ซึ่งเป็นเจ้าของดินเดิมจนได้ชัยชนะ เพราะฉะนั้นในไตรเพทจึงสรรเสริญพระอินทร์อยู่มาก แต่ในชั้นหลังพระอินทร์กลับมีฤทธิ์น้อยลง เพราะทำสงครามแพ้พวกอสูรมือย ๆ ทั้งความประพฤติก็ต่ำลง เช่นไปผิดเมียของฤษัคนหนึ่ง จนต้องถูกฤษัสาปให้พระอินทร์มีนิคัลบ หรือเครื่องหมายของผีหญิงคิดพร่าวไปหมดทั้งองค์ ภายหลังฤษัหายโกรธแล้ว ก็สาปให้เครื่องหมายนั้นเป็นตา เพราะเหตุฉะนั้นจึงได้ชื่อว่า ท้าวสหสันันท์ แปลว่า ท้าวพันตา.

ในหนังสือเรื่องเมืองสวรรค์ ของเสฐียรโกเศศ เล่าเรื่องพระอินทร์ตามคติพราหมณ์ไว้ว่า "พระอินทร์มีที่อยู่บนสวรรค์ เรียกว่าสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นที่ ๒ ในสวรรค์ทั้ง ๖ ชั้น เรียงลำดับจากต่ำไปหาสูง คือชั้นจามุขหาราชิกา, ชั้นดาวดึงส์, ชั้นยามา, ชั้นดุสิต, ชั้นนิมมานรดี, ชั้นปรนิมมิตวสวัตดี ชื่อ "ดาวดึงส์"

นพวงมาตงในชนหลง เมื่อสวรรคตแบ่งออกเป็น ๖ ชนเช่นที่กล่าวแล้ว เพราะแต่เดิม
 สวรรคตชนเดียว และหมายเอาชนฟ้าของพระอินทร์ต่อมาเกิดเมืองฟ้าชนหลายชน
 กว้าสวรรคตเป็นใช้ได้ทั่วไป ครอบเมืองฟ้าได้ทุกชน เพราะเป็นเมืองสว่างรุ่งเรือง
 งามน ตลอดจนเมืองฟ้าในลหอนกเรียกเมืองสวรรค์ได้ เมื่อคำสวรรคตใช้แทนกว้า
 เมืองฟ้าเมืองเวทาคิดทั่วไป ไม่จำกัดแต่เป็นเมืองฟ้าของพระอินทร์ เมืองฟ้าของ
 พระอินทร์จึงมีชื่อเรียกเป็นพิเศษอีกชื่อหนึ่ง คือสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งเป็นคาบถ
 แปลว่า ๓๓ ในที่นี้หมายเอาเทวดาชนผู้ใหญ่ ซึ่งมีอยู่ด้วยกันบนสวรรค์ชั้น ๓๓ องค์
 ลงที่เรียกว่าไตรตรึงส์ซึ่งเป็นคำสันสกฤต แปลว่า ๓๓ เหมือนกัน เหตุฉะนั้น
 หนังสือไทยจึงใช้ชื่ง ๒ คำ ความเทวดาผู้ใหญ่ ๓๓ องค์นั้น ในจำนวนรวมทั้ง
 พระอินทร์ด้วย ซึ่งมีเรื่องเล่าว่า เดิมพระอินทร์เป็นมนุษย์ ชอบชมมาดเพ มเพื่อนสนิท
 อยู่ ๓๒ คน ได้ทำบุญกุศลไว้มาก เมื่อตายจึงไปเกิดเป็นเทวดาผู้ใหญ่อยู่บนสวรรค์
 ชั้นเมืองหลวง อยู่ตรงกลางเมืองของพระอินทร์โดยเฉพาะ ชื่อเมืองสุทิสส์ แปลว่า
 งาม เป็นช่อมมาแล้วแต่ครั้งพวกอสร้อย เมื่อพระอินทร์กับพวกแข่งเมืองนี้ได้ จง
 กงชื่อเต็มไว้ เมืองสุทิสสนมช่อออกอย่างช่อวอมรด แปลว่าเมืองของผู้ไม่ตายคือ
 เทวดา ส่วนสหายอีก ๓๒ คนก็ไปเกิดเป็นเทวดาด้วย ต่างกมเมืองของตนอยู่รอบ
 เมืองสุทิสส์ของพระอินทร์ แบ่งกันอยู่ ๔ ทิศ ๆ ละ ๘ เมืองจึงมเมืองทั้งหมด ๓๓
 เมือง เทวดาผู้ใหญ่สหายของพระอินทร์ ๓๒ องค์นี้ ทั่วจักช่อกันตั้งมอยู่หลายองค์
 เช่นมาดล ซึ่งมีหน้าที่เป็นสารบัญชรภให้พระอินทร์ เวสสกรรมซึ่งเป็นนายช่างของ
 เทวดา พระอินทร์เทพบุตร พระสรัยเทพบุตร พระพิรุณซึ่งเป็นเจ้าแห่งฝนเป็นต้น
 เรื่องจำนวน ๓๓ นี้เข้าใจว่าบางทีจะไม่เข้ามาแต่เรื่องเหล่านี้ของตน เพราะ ๓๓ เป็น
 จำนวนเทวดาคงเดิมสืบมาแต่สมัยพระเวท ซึ่งเขาแบ่งเทวดาออกเป็น ๓ พวกๆ ละ ๑๑
 องค์ คือเทวดาขงอยู่บนสวรรค์พวก ๑ มีพระวรุณ และพระสรัย เป็นต้น อยู่กลาง

ฟ้า กลางอากาศ พวกหนึ่ง มีพระอินทร์ เป็นต้น และมีอยู่บนแผ่นดินอีกพวกหนึ่ง มีพระอภัยมณี เป็นต้น ..

หน้าที่ของพระอินทร์นั้น คือคอยขับไล่และประหารพวกอสูรหรือฤษชซึ่งทำ ความมิดมัวให้แก่โลกโดยฆ่าเพชฌฆาตกระทำให้เกิดความเดือดร้อน พระอินทร์ใช้สาย พ้าเป็นอาวุธเรียกขวาวุธ หรือใช้นางเทพอัปสร ไปช่วยวนทำลายตะบะนั้น เมื่อ พระอินทร์ล้างผลาญอสูร หรือฤษชคนใดแล้ว ก็ให้ฝนตกลงมา โดยเหตุที่พระอินทร์ มีหน้าที่คอยให้ความสว่าง หรือความชุ่มชื้นเป็นประโยชน์แก่การเพาะปลูก ซึ่งเป็น งานสำคัญของคนสมัยโบราณ ดังนั้นต่อมาพระอินทร์ จึงได้เป็นใหญ่เหนือเทวดาอื่น ทั้งหมด และคำว่า "อินทร์" นอกจากจะหมายถึงพระอินทร์แล้ว ก็ยังแปลว่าเป็น ใหญ่ได้ด้วย

อันที่จริงเรื่องของพระอินทร์ โดยทั่วไปแล้ว เป็นที่ค้นหของคนไทยมา แต่สมัยโบราณ เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธรูป พระอินทร์นั้นเป็นเทพเจ้าที่ ประพฤติธรรมจึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาก และมีเรื่องเล่าไว้ในอรรถกถาธรรมบท อันเป็นคัมภีร์สำคัญในทางพุทธศาสนา ชาติต่างๆ อันเป็น นิทานแต่ครั้งพุทธกาล และวรรณคดีที่แต่งโดยอาศัยเค้าเรื่องจากชาติ จึงมีหลัก เรื่องพระอินทร์ไม่พ้น นิทานเก่า ๆ ที่เล่ากันในพื้นเมืองของไทย ที่เรียกกันว่าบุญญาสุ- ชาติ และได้รับอิทธิพลจากชาติทางพุทธศาสนา ก็มีเรื่องพระอินทร์เล่าอยู่มาก เช่นเดียวกัน พระอินทร์ที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีไทย มักจะทำหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของ มนุษย์ในโลก และเป็นผู้บำบัดทุกข์ ในหนังสือไตรภูมิพระร่วงเล่าว่า พระอินทร์ รู้ทุกข์สุขในโลกได้โดยอาศัยการสังเกตแทนบัณฑูรภูมิพล ถ้าแทนแจ้งก็แสดงว่าเกิด เหตุร้าย ในอรรถกถาธรรมบทเล่าถึงพระอินทร์ว่าเป็นเจ้าสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และเป็น ใหญ่กว่าเทวดาทั้งหลาย จึงได้นำมาว่า เทวราชหรืออมรินทร์ราชา พระอินทร์ใน

พุทธศาสนา ไม่เป็นตำแหน่งประจำอยู่ตลอดไปเหมือนพระอินทร์ตามลัทธิพราหมณ์
 ใครทำบุญบารมีไว้ก็ได้ไปเกิดเป็นพระอินทร์ และถ้าตายก็ต้องจติ และมีคนใหม่ไป
 เป็นพระอินทร์แทน ก็พหุสมบัติทั้งหลาย ของพระอินทร์องค์เก่า รวมทั้งชายาก็ต้อง
 ดับสลายไป พระอินทร์องค์ใหม่ก็ต้องเริ่มมีกิตติพหุสมบัติขึ้นใหม่ เมืองของพระอินทร์
 ชื่อว่า สุทัตสนนคร ซึ่งมีความงามตงามมาก สวรรค์ชั้นดาวดึงส์สัมพันธ์เรื่องเกี่ยวกับพุทธ-
 ประวัคหลายเรื่อง เช่น เรื่องพระเจดีย์จุฬามณี ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระเมลาถของ
 พระพุทธเจ้าเมื่อครั้งเสด็จออกมหากนิคมกรรม และพระพุทธองค์ค้นพบพานแล้วก็ได้
 เป็นที่ประดิษฐานพระเขี้ยวแก้วองค์ขวาด้วย หรือเรื่องราวของพระพุทธเจ้าเมื่อชน
 ไปโปรดพระพุทธมารดาบนดาวดึงส์ นอกจากจะได้ทราบเรื่องพระอินทร์แล้ว ยังจะ
 ทราบเรื่องสวรรค์อีกด้วย เรื่องสวรรค์เป็นเรื่องราวที่พระพุทธรศาสนาฟังใจมาก คือ สวรรค์
 ชั้นอื่น ๆ ดูเหมือนจะไม่เป็นที่สนใจเท่าสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ทั้งนี้ก็อาจจะเป็นเพราะ
 เป็นที่อยู่ของพระอินทร์ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอยู่ทั่วไป ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เจ้าพระยา
 พระคลัง (หน) แต่งเรื่องสมบัติอมรินทร์คำกลอนนี้ ข้อมติถ้าใครในการจะตั้งคุด
 ความสนใจอยู่ชั้นหนึ่งก่อนแล้ว ด้วยการเลือกหัวเรื่องซึ่งใครก็พอใจจะทราบอยู่เสมอ
 ถึงแม้ว่าเรื่องสวรรค์ของพระอินทร์นั้นจะละเอียดไว้ในอรรถกถาธรรมบทบ้าง ก็ไม่มี
 ลักษณะเป็นวรรณคดี ในทางสื่อใครก็ชมพระร่วง แม้จะชมเรื่องเล่าไว้ละเอียดก็เป็น
 ความเรียง

ความงามของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น เจ้าพระยาพระคลัง (หน) ได้เริ่ม
 พรรณนาโดยชี้ให้เห็นลักษณะการตั้งอยู่ของสวรรค์ว่าลอยเด่นอยู่ในท้องฟ้า ด้วย
 การ "เอาสูงพินหนั้นแสนพระเมรุมาศ เป็นอาสน์ทองรองดาวดึงส์" อันหมายถึงสวรรค์
 สวรรค์นั้นวางอยู่บนยอดห่มเขาพระสุเมรุที่เรียงรายอยู่ถึงแสนลูกด้วยกัน ส่วนปราสาท
 เวชยันตพิสดิกขององค์พระอินทร์นั้น เป็นปราสาท ๗ ชั้น พรรณนาไว้สวยงามมาก

และนอกจากนี้ยังมีหม้อไม้กลัดปลุกฤษ์ หม้อตาลทอง โดยพรรณนาข้อความตอนหนึ่งว่า
 “หนั่งแฉวไม้กามพฤษ์ที่นักทิพ จะนับแสนแทนสับก็เกินถวิล มีทรายทองรองรับเป็น
 พนดิน ประพรมสนธิเสาวรสรุ่งโรจน์ กำแพงแก้วล้วนแก้วทั้งเจ็ดชั้น ตาลสุวรรณ
 รุ่งเรืองเรืองไสว เมื่อดมพฤษ์ก็สับค้ำสำเนียงใบ เกลิมไสตฤทฤษ์ตั้งคั่นคั่น” แล้ว
 พรรณนาถึงโรงเทวสภา ที่ประชุมเทวดาชั้นสูง “ห้าร้อยโยชน์นาคบราลี ท่วงที่
 เท่งท่องที่นับพร”

พรรณนาถึงท้องพระลานทอง ตอนหนึ่งว่า
 “ขานขาลาหน้าหลังพระลานมาศ สีลาลาดแลดกว้างเล่ห์ทางสนธิ
 อ่อนละไมโยทิพโกมิน มลทินมิได้สุขอยู่รุ่มร่าบ
 (มีลมหนึ่งหอมหวานประมวลพัด รมบัตดวงปทุมมากรองถวาย
 เป็นสิ่งหรรษาผาดแผ่นผของกาย คุษาสายงารำสำเร็จเวียง”

พรรณนาถึงพระเจดีย์จุฬามณี ตอนหนึ่งว่า
 “ประดับด้วยราชวดีฉัตรแก้ว พรายแพรววลายทรงบรรจงสรค์
 ระบายห้อยพลอยนิลสุวรรณพรรณ เจ็ดชั้นเรียวรัตสันที่ดงาม
 ตั้งฉัตรเศวตพรหมเศศครรโลหงส์ เมื่อกันทรงพุทธธาภิเษกสนาม
 ยิ่งดวงจันทร์พันแสงสมัยยาม อร่ามทองแกมแก้วอลงกรณ์”

พรรณนาถึงไม้ปาริกชาติ ตอนหนึ่งว่า
 “มีพระยาไม้ปาริกชาติ ประจำเชิงเมรุมาศมโหศวรรย์
 สุธรรโฆชนยังไม้หิมวันต์ ทรงสคินชทธิพรสาขจาจร”
 ส่วนแทนที่พอสันนั้น ก็มีพรรณนาไว้ว่า

“บัดทุกัมพลาสน์สีลาทิพ กำหนดสืบห้าโยชน์โดยหนา
 กว้างสองหมื่นโยชน์แจญฎา เป็นมทาบดลึงก์แก้วอำไพ

ขาวหกหมื่นโยชน์แดงเก้า
เจริญสวัสดิ์โสมนัสแก่ห้านั้น

ตั้งน้ำบ่มราชอันสุกใส
ชุ่มฤทัยไปตัวรสสุมถัก

นอกจากนี้ยังมีพรรณเน่าดังสระโบกขรณี ซึ่ง “กว้างขาวร้อยโยชน์เจ็ดรส ให้โสมนัสในทำสินธุสถาน แม่น้ำจิตว่าจะลงไปสรงธาร ก็มันตาลพุงฟุ้งมายังองค์” และมีบรรยายความงามออกไปอีกมาก ส่วนนุทยานั้นทว่านั้น ก็ไม้ดอกไม้ผลเหล่าจะกล่นานับ รวมความว่าแต่ละตอนที่พรรณนา ทำให้เกิดภาพพจน์ทั้งตมรสจะบรรยาย ทำให้เห็นว่าท่านผู้ประพันธ์นั้นนอกจากจะบรรยายไปตามรายละเอียดที่มีอยู่ในอรรถกถาธรรมบทของเดิมแล้ว ก็อาจจะได้ความประทับใจ จากความงดงามของสวนที่นิยมตกแต่งกันอยู่ในขณะนั้น เช่นในเขตพระราชฐาน หรือตามบ้านหมู่บรรดาศักดิ์ เป็นต้น ความงามของสวรรค์ของพระอินทร์ที่เจ้าพระยาพระคลัง (หน) นิพนธ์นี้ ใจความคล้ายคลึงกับในไตรภูมิพระร่วง เพราะเอาเค้าความมาจากอรรถกถาธรรมบทเหมือนกัน ต่างแต่ในไตรภูมิพระร่วงเป็นความเรียง จึงรู้สึกว่าจะด้อยในรสของถ้อยคำไปสักหน่อย

ต่อจากเรื่องพรรณนาความงามของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ก็เริ่มเรื่องของพระอินทร์ ตอนนางสุชาดา ซึ่งเป็นเรื่องที่มีอยู่ในอรรถกถาธรรมบท ในอรรถกถาธรรมบท เล่าเรื่องนางสุชาดาไว้ว่า นางนั้นเคยเป็นชายาเอกของพระอินทร์ เมื่อพระอินทร์ได้มาครองดาวดึงส์ นางไม่ได้กลับชาติมาเกิดเป็นชายาของพระอินทร์อีก เช่นเดียวกับชายาอื่น ๆ คือนางสุจิตรา นางสุนันทา และนางสัรรมา เพราะนางประอาบกรรม จึงต้องไปเกิดเป็นราชธิดาของอสูร ชื่อท้าวเวปจิตตา ต่อมาพระบิดาได้ประกอบพิธีสุมพรมนาง และเชิญอสูรหนุ่ม ๆ มาให้นางเลือกคู่ พระอินทร์จึงแปลงมาในนางนั้น นางก็เกิดความรักและตามพระอินทร์มา จึงได้กลับมาเป็นชายาเอกของพระอินทร์อย่างเดิม เจ้าพระยาพระคลัง (หน) ได้นำเค้าเรื่องนำมาเรียบเรียงเป็น

นิทานคำกลอนโดยสมบูรณ์ มีตอนที่ไพเราะอยู่หลายตอน เช่นตอนพระอินทร์คืน
 นคร และอุ้มนางสีดาและช้างให้ชมแม่น้ำสัททันต ตอนชมเขาอัสภรณ และตอน
 ชมเขาอินทร เป็นต้น แต่ละตอนที่กล่าวล้วนเรียบเรียงอย่างประณีต ใช้อรรถคำที่
 ทำให้ผู้อ่านเกิดภาพพจน์ ดังนั้น เมื่อรวมกับความงามตอนที่ท่านผู้ประพันธ์บรรยาย
 ถึงสรวงสวรรค์ ของพระอินทร์ข้างต้นแล้ว ความงามทั้งหมดนี้จึงเป็นเครื่องส่งเสริม
 ให้บทประพันธ์อันมีปริมาณน้อย และไม่ใคร่จะแพร่หลายเรื่องนี้เป็นประหนึ่งเพชรที่
 งามอยู่ในถ้อยคำแท้จริง.

สมบัติอมรินทร์คำกลอน

บ้างองค์อมเรศร้อศิคร

ผ่านสมบัติในสุทสนนคร
เอาส่งพนหมั่นแสนพระเมรุมาศ
กว้างขาวหมั่นโยชน์คณนา
สี่ทิศมีมหาทวารศ

ประศุรยหมายขอตสำคัญพัน

เจ็ดชั้นวิษยนต์ปราสาท
สูงพนโยชน์งามที่ทั่วโลก
ตั้งเมืองกรพระบรมพรหมเศศรี
ระยับคันแก้วกั้นกระหนกกรรอง
ที่เชิงปรางค์ในระหว่างจังหวัดนั้น
บ้างทรงบัญชาจวบนาอาชา
งามคณานางขุสุหรัยสรง
สลัปไพฑูรย์ของควัซาร
หนึ่งแถวไม้กำมพฤษทันทกพิ
มทรายทองรองรับกับพนดิน
กำแหงแก้วถวนแก้วทั้งเจ็ดชั้น
เมื่อดมพัดก็สับค้ำน้ำโขงใบ

หนึ่งโรงแหวสกาอันเนื่องนิจ
สูงห้าร้อยโยชน์สุดบรรลือ

สดาวรไปด้วยทิพสวรยา
เป็นอาสน์ทองรองดาวดั่งสา
ประดับปรากฏการแก้วแกมกัน
ระหว่างเขตหมั่นโยชน์ระยะคัน
มีสระสวนทุกหลั่นทวารไ ๑

สี่มุมขมาศาดคแก้วจรัสไช
มีธงชัยเฉลิมยอดพิมานทอง
กวักประเวศเทวัญบัญชาสนอง
ประดลองแสงถ้ำแสงพระสุริยา
รูปเทวัญถือทิพบุปผา
เอามุกดาเป็นสร้อยวลัยกร
รูปอนงค์แก้วประพาพประภัสสร
ทรงอาภรณ์ถวนสัมพันธ์นิล
จะนับแสนแทนสิบกี่เกินถวิล
ประพรมสินธุ์เสาวรสจรงใจ
ตาลสุวรรณรุ่งรื่นเรียงไสว
เฉลิมโสดาเหตุที่ยังตนตรี ๑
ควรพิศพนแก้วทั้งเจ็ดสี
ท่วงที่เท่งทองทิมมพร

ฉบับนี้กำหนดเลขวลาด
 ชื่อฟ้าชวนฟ้าให้ชมมอน
 บุษบขตารด้านฝ่าผนังเพชร
 ข้าใจแข่งสัวเขียรเคียง
 จระนำเขียรไนไพฑูรย์แก่ง
 บังอวจพิงอิงพาดพนักกรอง

ชานชลาหน้าหลังพระลานมาศ

อ่อนละไมโยทิพโกมิน
 มลมหนงหอมหวนประมวลพัต
 เป็นสิงหราชผาดแผ่นผของกาย
 บ้างร้อยรุมโกสุมเป็นสิงห์ขันธ์
 งามบปผาอาษาประดองเจิง
 มะลุลसारภักฎแก้ว
 บ้างพัตดวงมดเจามารายกรอง
 ชังมลมหนงรับเอาบปผา
 เอาสินธุไสสนมลทินไกล
 หนงเจดีย์พระจุฬามณีสถิต
 สุงร้อยโยชนโชนีช่วงประกายพราย
 เชิญเชิญชววาเบ้องบนพระทนต์ธาต
 แทนสมเด็จพระสรรเพชญ์ชเนนทร
 ประดิษฐ์บนพระมหาจุฬารัตน์
 กับสุราสุรเทพนารี

ช้อยชดเศียรสหัสไกรสร
 แก้วทอนทอนซ้อนล้ำของเรียง
 มุมเม็ดเก็กกันแข็งเกลี้ยง
 ยลเขียงหยาดสายสุธานอง
 ดวงแดงสุริยว้ายังหมอง
 เขนยทองขันธ์แท่นมณีเนล ๑
 สีลาลาดแลคว้างเล่ห์ทางสินธุ
 มลทินมิได้สมอขุมมรยา
 ระบัดดวงปทุมมากรองถววย
 กษาสายงารำสำเร็จเรียง
 ดุเอี้ยวอดชดแท้งะโลดเลิง
 ทะเลเลิงเลียวไล่ล่าพองคอง
 เป็นท้องแควมกุ๊กที่เขียงย่อง
 บนต่งทองหอมฟุ้งจรุงใจ
 ที่โรยรสพัตพาไปเนนไสล
 มาพรมในรัทยาสิลาตาย ๑
 อันไพจิตรด้วยอุทสุเรนทร์ถววย
 ชังแสงสายขอสันในอัมพร
 ทรงวิลาสไปด้วยสี่ประกัสสร
 สดาววไว้ในห้องพระเจดีย์
 เป็นที่แสนโสมนัสแห่งโกสีย์
 ดังจะชิวไมกข์ให้เทวัญ

ประดับด้วยราชวัติฉัตรแก้ว
 ระบายห้อยพลอยนิลสุวรรณพรรณ
 ตั้งฉัตรเศวตพรหมเศรศกรรไลหงส์
 บังดวงจันทร์พยับแสงสมัชชาม
 ครั้นถวนถึงวันครบอุโบสถ
 บูชาเครื่องเสาวรสสุคนธร
 บางเรียงนชมนมประนมหัตถ์
 ประนอมจบเคารพไตรทวาร
 มีพระขำไม่ปราภิชาติ
 สร้อยขโยชน์ยังไม่ในหิมวันต์
 กลิ่นบุปผาฟุ้งฟ้าไปร้อยโยชน์
 ทั่วสถานพิมานเทวนิกร
 เพื่องอควาสวรินทรเทวราช
 ประชรมุขสุเทพเขาวมาลัย
 บันฑาทกัมพลอาสน์ศิลาทิพ
 กว้างสองหมื่นโยชน์แจญญา
 ขาวหกหมื่นโยชน์แดงก่า
 เจริญสวัสดิโสมนัสแก่หสนัย
 อันภาชนอกพระนครหงส์ทิศ
 แต่นามันนทวันโบกขรณ
 ระเบียบสระหงส์วารทิพ
 มีโกศมประทุมช่อนสถับกัน

พรายแพรว์ลายทรงบรรจงสรรค์
 เจ็ดชั้นแร้วรัตสันท์ดงาม
 เมื่อกนทรงพุททาทิเชกษานาม
 อร่ามทองแถมแก้วอลงกรณ์
 กำหนดพร้อมด้วยสุราสร้างคัสมร
 ขำวดอกแก้วแถมช่อนสุมาลัย
 กระทำทักษิณาวาฏบรรณสถาน
 แล้วลีลาสังขสถานพิมานจันท์
 ประจำเชิงเมรุมาศมโหศวรรย์
 ทรงสุคนธ์ทิพรสขยาจร
 ออบเอารสสาโรชเกษตร
 เบิกบุญชรพิศงามเมื่อยามบาน
 ประเวศน์อาสน์ร่มไม้มณฑลสถาน
 สำราญรมย์ชมช่อมณฑลภา
 กำหนดสับหาโยชน์โดยหนา
 เป็นมहाปลักแก้วอำไพ
 ตั้งน้ำทิมราชอันสุกใส
 ชุ่มฤทัยไปด้วยรสสุมาลี
 ช่อมโสดกิตสระสวนเกษมศรี
 เป็นพื้นที่สนามสนุกแห่งเทวัญ
 เหมือนจะหยิบเสาวรสให้ทรงสรรค์
 ทั้งชั้นส้วจางกลบาน

กว้างยาวร้อยโยชน์จรุศร์
 แม้นจิตดิ่วลว่าจะลงไปสรงธาร
 มีขนานนาวาเป็นคู่ ๆ
 พระที่นั่งบุษบกปลั่งกัทรัง
 งามระหงทรงพุ่มมรกต
 ทรงชงมูขี้สตันพินานปรางค์
 หนั่งเรือชัชฉากพายทองท่อง
 หวนสำเนียงครวญเสด็จโอดพัน
 ในอุทยานนันทวันทีประพาस
 มณฑาไม้ทีพรสขจายจร
 รกฟ้ารังฟุ้งหวนหอม
 เสาวรสส่งรสสมามาลัย
 อุทยานมมิ่งไม้สูงระหง
 กุหลาบกาหลงแลยางทราย
 พุดจับพวงจาบพิมเสนสน
 แคล้อยเค็ดไผ่นโมกมัน
 ควรพิศจิตลดาวันสถาน
 ช้องนางข้างน้ำวมลิตา
 ยมโดยแย้มดอกออกสลอน
 สายหยดส่งเสาวรสีไกล
 อันปารุสกวันซึ่งทรงผล
 พลวงหัวพลับหวานม่วงมัน

ให้โสมนัสในท่าสินธุสนาม
 ก็บันดาลพุงหึ่งมาขังองค์
 ลอยชุกแกว้อันระหง
 อลงกตด้วยโถมสุรางค่นาง
 ช้อยชดช้อยกระหนกทาง
 ไว้หว่างท่วงทละอย่างกัน
 นางประจ้าร้องเพลงสวรรค์
 เกมมสันต์ด้วยเทวนิกร ๆ
 รุกขชาติรมรณเกมมสลอน
 แก้วช่อนเกศแซมผลากาญจน
 ประยงค์เปรียงพยอมกลิ่นหอมหวาน
 ลมพานเลือนพวงลงร่วงราย
 จันทนแดงเคืองดงชลอชลาย
 กุ่มงอกแกมหงายสลัมกัน
 จำปาจวงปนนมสวรรค์
 กล้าพอกกล้าพันคนทา
 มะลิพินเลื้อยพานพุกกษา
 มลลิลลอยฟ้าดอกสพรั่งไพร
 อัญชันอ่อนช้อยชอดไสว
 กล้วยไม้เกลื่อนหมู่เกาวลัย
 ปรางปนปริงปานดั่งวังสวรรค์
 เกตจันทนกำจัดไฟเฟื่อง

แลขอลาไยเรียงชนิด
สวาทสอไสวสี่เรอเรือง

ชีวิตสละขั่วสลัดใบเหลือง
ชิตเนื่องชนเนินกัถลี ฯ

พระอินทร์ตามนางสุชาติ

ปิ่นบุรินทร์ราชอคิศร
กับสามองค์อัครเศท
สุจิตราสนันทาวไฉลิกษณ
สร้างคณาฎซ่งเป็นบาทบริจา
พระถดองคลังเหนอบลลังกัรัตน
พลางพิศโฉมวรุทธสยพาพาล
คำนึงถึงสุชาติอุพาพิศคร
นิจจาเอ๋ยเหมือนพมเ็นสะเท็นครอง
จึงส่งดวงเนตรทิพหลงหทัยเหตุ
จะสร้างบุญขังพมานไพฑูริย์
โอป่างนควรวพะพาสมร
จะไว้ศปรากฎให้พร้อมกัน
ครันเสร์จถวิลปิ่นภพอมเรศร์
พระทรงวชิราวุธแล้วจรลี

บัดองค์สารถัญชาญฤทธิ
ก็แจ้งในฤทธิพิพัชฌา
มหาเวษยันต์ราชรถ
หกหมื่นแสนสุดท่ายขงเงอมงอน

ขจรเกียรติเกริ่นฟ้าทศกราศี
มีพระนามเนื่องนับสุธรรมมา
เจริญพักตร์ในเทวนาดา
ตั้งดวราในหม่นจักรวาล
เกษมสวัสดิด้วยบำรุงบำเรอสถาน
ซึ่งโดยเสด็จมาสำราญพิมานทอง
เคจรวมรักฤมารังตั้งหมางหมอง
โฉน้องเจ้ามาได้อาตุร
เห็นประเวศอยู่ในภพอสู
ฤจะพุนสวัสดิในวิไชยันต์
เคินอัมพรมาพิมานแมนสวรรค์
เป็นจอมจรโรงเทพนารี
ไม่ส่งองค์อัครเทศมเส
ขังมหาธานือสุธา ฯ

กำหนดคิดดำเนินเทวนาดา
จึงแต่งร้ก้าตามเสด็จจร
อลงกตด้วยแก้วประกัสสร
เทวบุตรอศิศรกำหนดพัน

นิรมิตเป็นสินทรัพย์
งามดังดวงเทพสุรีย์
บัลลังก์แก้วแลکنเสวตฉัตร
เครื่องสูงจงจัดให้พิศวง

ฝ่ายองค์เนวาสีกาสุร
ตั้งพิมานสถานราชธานี
ประดับด้วยเสนางศ์สุรางคนาถ
ไม่ประสงคท์จะทรงสุขุมพร
ให้ประชุมมารหม่อสุรภพ
เสด็จนำพระธิดาขยาใจ

ฝ่ายองค์วาศูรินทรผู้ทรงจักร
จึงอำนวยการเจ้าแสงกาย
ขจรยาตราเข้าในอาสน์ประชุมพร้อม
พินิจพิศโฉมราชเทวี

ส่วนเนวาสีกาสุรราช
อ้าแม่พิมพ์ครอันสุนทร
อสุรโคทิจะครองประคองสม
จึงสวมพวงทองทิพมาลา

บัดองค์สุชาติวไลลักษณ์
ความอาลัยจะวายแก่ศรั
จำจิตเกรงฤทธิ์พระปุตราช

จักรคุมเลื่อนเหียนตงกัณฑ์
เมื่อพุ่งแสงสัณฑ์ไปอัสตงค์
กำหนดขยาโยชนที่ตงามระหัง
ก็ขับลงยังพิภพอสุรี ฯ
สมบุรณด้วยสมบัติตั้งโกสัย
ในหว่างตรีภูฎไศพระเมรุสร
ท้าวพระราชธิดาดวงสมร
ก็อวรณ์ที่จะครองพระวงศ์ไป
ในมณฑปไพชยนต์พินิจถัย
ให้นั่งในอาสน์แก้วอันพรณราย ฯ

ประเวศยังกรุงยักษีสสมหมาย
ก็กลายเป็นพฤตมาอสุรี
นั่งปลอมองค้อยตัวบวงศัษย์กัน
พลางระวังมารที่จะราญรอน ฯ

ถนอมสวาทพระธิดาดวงสมร
จึงผ่อนจิตคิดคำของบิดา
เป็นคุ่มชุนเสน่หา
ทให้ตลาให้ประจักษ์อสุรี ฯ

เพ็ญพักตร์คิดคำทวยักษ์
มีรูทจะประกอบให้ช้อบการ
เบื้องวิลาสจากอาสน์พิมานสถาน

ขม้ายาขนันนายพาพาล

เห็นโฉมเทพสุราพฤตาสูร

สลักพวงเสาวรสคนทร

โฉมสุรางค์อรุณมศกัต

องค์ธคามไต่ค้ำอาลัยใจ

กระสันแสนเสน่หาพฤตยาภิรมย์

ก็ขว้างเสียงพร้อมทูลพระบิดรงค

ปิ่นบรินทรราชอันเรื่องฤทธิ

แสดงกายให้ประจักษ์แก่กุ่มภณเฑ

อุมนางทางเทวสิงหนาท

กูเรื่องฤทธิอัศเรศในเทว

หวังว่าจะพาดวงสวาท

แล้วผาดแผลงแกว่งจักรด้วยฤทธิ

เนวเสกาสูรฤทธิรงค์

ในท่ามกลางแสนยาพลากร

คังไฟฟ้าผ่าดวงมาโนช

แล้วแผ่นโผนเหาะไล่ไปรอนราญ

เหลียวส่งหม่อมมารอันชาญฤทธิ

ไม่ต่อรับจับเป็นไปธานี

เสนาบริบรสหจนาดก็

เห็นได้ที่ไพร่แต่เด็ยวากย

ที่ประชุมมารหมู่พลากร

ให้พูนสวัสดิ์โสมนัสฤทธิขสมร

ไปสวมกรอสรราชหสนัน

เหล่ายกทัพประชุมก็สงสัย

เสน่หาในอสุราทิพาพงศ์

ไปรักษาพาสัญประขรหงส์

ให้เชิญองค์นางคณพิมาณจินทน ๑

ปกาสิตในสองชั้นสวรรค์

ผันพิศตรเข้าประคองพินดา

ร้องประกาศเหวบบารัถกษา

ผ่านมหาสุทสนธานี

นิราศจากอสุรภพแห่งยกย

จรลขณยังที่นมพร ๑

เห็นองค์ควซอินทร์พาสมร

ให้อาวรรเรือนเร้าซึ่งอประมาณ

อสุรโกรธคือเพลิงเถกิงผลาญ

กำลังหาญจะให้ทันซึ่งไพร่

เร่งประชิดติดตามท้าวโกสีย์

แม่นตอบคโยธจึงเอาตาบ

ประกาศหมู่อสุรทั้งหลาย

ก็รับหมายไล่ชิงซึ่งกัลยา ๑

พระจอมมิ่งมกุฎทิพเทเวศ
 กรขวาทรงจักรอันศักดิ์
 สมประสงค์ตั้งองค์สุเรนทรภักดี
 ประคองโถมสุชาดาวิลาวัณย์
 วางองค์ลงเหนือบัลลังก์รัตน
 เจ้าดวงสมรเมื่อย่าอวาร์ณใจ
 สุชาดาน้อมมองคลังทูลสนอง
 คັນไปกรงอสุรีหมื่นลาย

พอเหลื่อมเห็นอสุราเข้ามาขัด
 ให้รีบเร่งรถแก้วสุรกาณต์
 สารดีให้ที่สนธิษทัก
 สนธิษทักเสียดทำเทวอาชา
 ส่วนสุบรรณไปตกบักขิน
 ก้องสะเทือนเลื่อนลั่นถึงสัมพล
 ต่างตระหนกตกใจไม่มีขวัญ
 กระหวั่นห่างกางบั๊กกระพอลอง
 พระตรัสถามสารดีที่ขบรถ
 น้อมภิวาททูลบาททุกข์คล
 ลุกสุบรรณตกใจวิไชยนต์
 ประหวั่นพรวนเสียดรถและพา
 ฝ่ายองค์อวาร์ณทรเทวราช
 ให้อวาร์ณเจ้าเรือนในฤทัย

หัตถ์ซ้ายอุ้มอัครเรศเสนาหา
 เหาะมาพบรถวิไชยนต์
 เทวฤทธิบริดีเปรมเกษมสันต์
 จรจรลีขันธ์ราชรถชัย
 พระกล่าวอรรถโอภาปราศรัย
 อันภักขมารมิให้ระคายกาย
 ไม่ป้องจิตคิดจงจำนงหมาย
 จะส่วยชีพพิศุขทัมมาลัย ฯ
 ปกาศัดซึ่งเทวบรรหาร
 ฝอยงผ่านสัมพลสุกฤดา
 จักรกังก้าก้องพระเวหา
 เริงร่าล้าพองด้วยฤทธิ
 ได้ยินกมกรแห่งโกสีย์
 ดั่งอสนีผาพันพินานทอง
 สร้อยเสียดราชชนเสียดราชของ
 กีบรสรานเสียดร้องขึ้นทุกคน
 สำเนียงโคปรากฎในกลางหน
 ว่ามาใกล้โพชยนต์สัมพล
 กงสนธิษทักก้องถึงบักขิน
 สกนธิษทักร้องด้วยกลวัภย์ ฯ
 ได้เสาวนารถมาตุลก็หมั่นใหม่
 จะรีบไปให้พันอสุรา

เหมือนไม่มีอาลัยแก่บัณเฑาะ
ไม่สูญเสียทางธรรมอันศักดิ์ดา
จึงสั่งให้กัณฑ์ราชรถทรง
ประทับไว้ในวัดที่นัมพร

ฝ่ายเนวาสึกาสรรราช
สัคโคกหน้ามายังโยช
แล้วประหวัดพริ้งในอุทัยคิด
ตั้งเทวัญพินหม่นจักรวาล
ให้สลตระทระทวยของค์
ไม่อาจรอต่อเทวศักดิ์ดา

วัชรินทร์ราชฤทธิรงค์
แสงเดชอิศเรศไม่ต่อตี
สั่งให้เดินโยธาวัชรัด
สารลัทธิเทวโองการ

ดำเนินโดยอากาศวิ
พระชัชวณสาธาตาโย
แปดหมื่นสี่พันโยชนดึกกว้าง
กำหนดเขาสัตตภณทัชโลธร
ใสสะอาดมาดแมนมยุรหงส์
จนกระทั่งทรายแก้วอันแพรวพรรณ
ฝูงพระขาวาสุภรังสรงเล่น

แม้นม้วยด้วยไพรีนัยกา
จะตั้งเมตตาไว้ให้ถาวร
ตรึงครุ้บรรหารด้วยชาญสมร
เฉลิมงอนต่อพาลไพรี ฯ
ผาดเห็นขงรถทรงท้าวโกสีย์
หมายว่าหน้ฎาจะพินซึ่งมอมาร
ด้วยบุญฤทธิธอมราศักดิ์ดาหาญ
มาตงราญรอนทัพอสุรา
เหมือนจะทำวทบลงในเวหา
เลิกแสนชากรกลับไปปรานี ฯ
เห็นองค์เนวาสึกาสรรยักษิ
ยกโยธาหน้ฎากลับไปเมืองมาร
บทจรคั่นไพชยนต์สถาน
ก็ขับผ่านสัมพลพิมานไป ฯ

พระอินทร์คั่นนคร

ตามราศีจักรวาลหว่างไศล
ให้ขมน้ำในสำนันคร
อยู่หว่างมหาสังขร
ซ่ง่อนสูงกว้างดึกละกึ่งกัน
จะวางเววหางลงไม่หวนหัน
เจ็ดชั้นล้อมรอบพระเมรุทอง
โลกเดินฝ่าหลังขลาดอง

ลวดเฉวียนเวียนพันมั่งหวนฟอง
 จึ่งเบือนพัคตร์ไปพิศสาคร
 ตั้งคงคานินทามุจลินท์
 ขนองคลื่นสูงแต่พินสมุทร
 ชมหม่อมจลาเจ็ดประการ
 เหล่ามหรืมิงศรีโรหา
 ตีมิงกลซึ่งตีมิงเซซล
 ขาวพันโยชนเ็นตั้งเนนผา
 ไม่ย้าขเืองเพลงพลิกกระดิกกาย

พลาจชวนชมอัสภรรณเวไชยรรตน์

วาริพุงฟ้งลงสาคร
 วินันตกงามกลมประสมศรี
 ม่วงเวงแท่นทองที่คองลม
 เนมินพิศทรงเหมือนกงรถ
 กรกลอรุ่งฟุ้งพรายถึงเมฆา
 โนนสุทสันควรทสนาสถาน
 ชงอนเงอมง่าแหงตงเกล้งท่า
 นนแจชงการวิกบรรพต
 เป็นหุบเหวดทวยตรงลงโตรกเดวีน
 สีขรินอิสินชรตน์
 เมื่อน้อมขอตรองบาทพิชิตมาร

ลอองนำคั่งสายสุหรัยริน
 นอกเขตเขาอัสภรรณกระแสนิน
 สั่งมถินมิได้ป่นระคนพาน
 หกสิบโยชนโดยสุดประมาดเสถาน
 บ้างว้ายแหวกแกกธารในวังวน
 มินคลาไล่ค้อยส์สับสน
 อานนทลอยเศียรหางขนขวางกาย
 กลอกตาตูดวงพระสุวีฉาย
 กัดอชหลังยังสายชโลธร ฯ

ตั้งวงฉัตรประเทศสังขร

หมู่ทวยเทพนิกรมาเชยชม
 ด้วยไพรีทแก้วลายระบาชถม
 เตือนอารมณ์ให้เกษมในไสยา
 จอมบรรพตเลิศล้วนมณีผา
 เล่ห์วลาหกทิพอันพรอยพร้า
 แก้วประพลาข้อมแท่งคุดงงข้า
 มุกคทาทานาทุกแนวเนน
 งักกำหนดชงการเวกเหิน
 สว่างเปล็นไปด้วยแก้วสุรกานต์ ฯ
 แจ่มจาร์สไขส่มุกดาหาร
 ประสานเคียงคู่ขุนยุคนธร

ครั้นล้วนแก้วมณีโชติ
 สูงเสมอปรากฏจันทร์ทึนทร
 ชครฐเนาในบุรพทิศ
 บรवारล้วนเทพคนธรรพ์
 เวสสุวรรณอันทรงมเหสร
 แสนเกษมสมบัติสวัสดิ
 นนองคั้วรพิกษเทเวศ
 เป็นปิ่นมงกุฎแห่งนาคา
 วิรุฬหกเป็นใหญ่ในกุ่มกัณฑ์
 ประจำทิศทักษิณบุคฺคนธร

พลงชมชวนชวนเข้าเสนาหา
 แล้วรับเร่รงลาวีโลวรรณ
 ประทับรถเข้าเคียงกับเกษมาศ
 โดยเสด็จรมาทจรถ

ลตองคคลังแนบกันขฐา
 เจ้าพวงทิพเสาวรสสุคนธร
 สดแสนอาทรพเนทเวศ
 เม่อสามองคณงลิกษณเขรพาวล
 ไม่เห็นดวงพักตร์มิ่งสมรมิตร
 แต่คร่ำครองปองโถมวิโลวรรณ
 เชิญร่วมสุขเสวตฉัตรสมบัติทิพ
 เป็นจอมจรรโลงเทพนารี

จึงแหลงแสงรุ่งโรจน์ประกัสสร
 เดินอัมพรไปทั้งสองเทวัญ
 ไผจิครไปด้วยทิพรังสรรค
 งามมโหศวรรษาและธานี
 สถิตที่อัครราช
 เป็นจรรโลงโมลลอสุรา
 อยู่ประเทศปราชิมทศา
 ทรงศกคาลุทธีราฎรอน
 พิมานมาศเจ็ดชั้นประกัสสร
 ดำรงทิพนครละกลกัน ฯ
 หวังให้ดวงวนคานเกษมสันต์
 กับริรลุษงสุทสันธาน
 จงจงกรเขาวราชรมเหล
 เขาสัทแทนแก้วอลงกรณ ฯ
 พระจงกล่าววาจาประโลมสมร
 แต่เรียมจรจากนอังกัถมนาน
 เพราะทุเรศเรมรสฤดีสมาน
 ไต่สำราญในพิมานวิไชยันต์
 ปมชีวัดพะจะม้วยด้วยโศกศัลย์
 เพิ่งได้ขวัญเนตรมายังธานี
 อันดอยลิมเลิศจักรราช
 มิให้สายสวาทพ้อนาคท ฯ

บัดองค์อุปสรสมรนาถ

คุณพระถ้ำดินฟ้าแลสาคร
หากว่าน้องมิได้แจ้งในใจทิพ
จะเชื่อขานคำหวานพระพรตนา
แม้รักจริงฤจะทิ้งให้ทนทเวศ
นั่งชมสมบัติในธานี
พอสบคล่องก็ได้น้องมารองบาท
ยังไม่ควรรับเทวโองการ

เจ้าดวงสมรอดีศรอักรเศ

อย่านึกแค้นแค้นคำให้ซ้ำใจ
เมื่อเริ่มพรากจากไปเป็นบักขิน
ประพฤติกุศโดยพระธรรมา
พี่เอารักหทัยศสุราฤทธิ
แล้วอุ้มนาถบักขามาโพชนต์
แต่หากน้องซ้องซัดไม่อยู่ได้
เพราะเวรหลังกำจัดจึงพลัดกัน
แสนแสนทานองถึงเพียงนี้
พลางสัมผัสให้ปรากฏขงรสใจ

สาขาตบ้องบัคสลักคร

เลือนองคลงจากอาสน์ทันตรา
นิลเนตรต่อนิลเนตรนาถ
ไปทอแทงแสงรัชนีกร

บังคมทูลทเวราชมเหศร

ข่งอวรดเศวตทวงพระเมตตา
ข่งเลือกหยิบเอาแต่ข้อเสนาหา
แต่ชาวฟ้าทานที่เคยกักดี
ไปเนาในนครเศแห่งขักขี
ข่งลลลาไปประพาสถึงเมืองมาร
ตั้งโสภแสนพิศวาสพระบรรหาร
อันประทานที่ปิ่นสนมใน ฯ

แม่ขวัญเนตรผู้ยอดพิสมัย

ว่าเริ่มไม่อาลัยพินิตา
อยู่ระหว่างวารีที่เนินผา
แสงหามัดศยาในสาชล
ไปตามติดแจ้งความที่แห่งฉงน
ให้ชมสระโกมลดวาลัย
ก็วอนให้พาคืนวนาสน์ที่
จะผูกพันเก็บคเค้นด้วยข้อใจ
คิดดูเกิดว่าจะดีหรือหาไม่
แล้วคว่ำใจไว้ในเชิงภิรมยา ฯ
คมค่อนผลึกทิพหัตถา
ชายตาต่อตาสุเรนทร
ตั้งพรหมาศรเพลงซำกระหน่ำสร
สทอนถึงห้องถ้าสุรกานต์

เล็งพักตร์เบี่ยงบงกษัติน
 เจ้างามอนบุพเรศสุมาลย์
 นิจาเอ๋ยกระไรเลยไม่คิดบ้าง
 จะเมินม้วนหวนเห็นสะเท็นใจ
 มาเกิดมางสมรมิตร
 เฉวียนกรอุ้มแก้วกัลยา

โถมอนงคองค้เทพอัสสร

ให้ปรากฏศเทวสตรี
 พระเป็นใหญ่ในสองชนฟ้า
 ดั่งดอกไม้รุ่งพันพนาวัน
 เจริญศรีสวัสดิดวงสมร
 อย่างหมองซึ้งเคื่องระคายองค์
 พलगจุมพิตพักตร์อัครเรศ
 กระแห่ม้วนเนนวนลทิพนาภ
 กรลอดสอดเสวยเกววกระหวัด
 ดั่งแท่งแก้วอันทำเป็นถ้ำของ
 วลาหกเทวบุตรเมอคมหันต์
 พายพัตถกถักเมฆทมิฬมน
 มั่นทโยภกษณีสสสถาน
 ส่วนพระยาคชเรศเทวินทร์
 หนั่งคอกดวงพวงพุ่มพกามาศ
 กกลัดกลายชชายกกลับเวณรูอง

วัชรินทร์พร่องสนองสาร
 จะรอนราญรสรักพิกลไค
 ให้เจ็บจากพรากรังไปถึงไหน
 เคื่องพิไซไซที่พินดา
 จะครองไมครจิกณินฐา
 มายังแท่นรัตนอันรจ ๑
 ประจกรเปลื้องกรท้าวโกสีย์
 แสงวาทเขยเของราพิน
 ชึ่งพามาให้ครองมโหศวรรย์
 ฤจะทัมมฉาที่เคยทรง ๑
 งอนค่าน้ำเพชรสุร่ายสรง
 พังรักฤมาซกให้ซำที
 เสพสมรมเขศเกษมสร
 ดวงดุติตติดุติประลองคอง
 สพิตแอบแนบซิดสนิทสอง
 สติงหลังแท่นทองที่ไพษยนต์
 ก้อติดอนดงจะปราชซิงสายฝน
 มิให้หล่นล้นฟ้าลงมาดิน
 บันดาลแล้งแห้งทางระหว้างสินธุ
 กระจายวาร์ดินพิมานทอง
 ครนอากาศมดคลุ้มซุ่มหมอง
 ลอองสร้อยเสาวรสว้าเพพพาน

แล้วเขยตวงพวงทิพสว่างส
 ค่อยขันเรียงเงิ่หระเรียงถาน
 พระลิมขมอุยานสนานสนัน
 สุเรนทรลิมออกมุขวิไชยนต์

ครั้นแว่นว้างทางเทวสัมผัส

น้องไกลองคืบศุเรศอสูร
 แม้นพระจากไพชยนต์วมลมาศ
 จำเรอูสวัสดิโสมนัสถาวร

เจ้างามลืออัปสรสมรมิตร

จงประสิทธิ์คงจิตเจตนา
 แล้วปลุกปล่มอารมณ์ให้ชมซา
 สองสมานสำราญทิพทุกข

ฝ่ายเนวาสีกาสรราช

สถิตยงบัลลังก์นครนัชชาวล
 แค้นอายตังจะวายชัชวคัมวย
 กำจัดพรากจากเทวธานี
 เจ้าดวงเนตรของบิตุเรศเอ๋ย
 อสุรินสุริยวงศ์พระองค์ใด
 สวงนไว้จะบำรุงเป็นสุภพ

ปรมาสมณชาทองสองสมาน

เป็นสุขสุดสำราญในเทวัญ
 โลมยุพินลิมสิ่งเกษมสันต์
 นางลมพวงศุภมณฑาทิแลธาน ๑

นางแย้มวจนาทูลท้าวโกสีย์

ด้วยภักดีโดยบาทบดินทร
 ขอลลาศโคขเสด็จอติศร
 ด้วยพรป็นเทวราชบัญชา ๑

สมดั่งคิดเรียมแสนแสนหา

กนิษฐาจารย์อันอาวรณีใจ
 พระรอร่าเรองรสพิสมัย
 อยู่ในปรางค์แก้วเจ็ดประการ ๑

ถลาคถึงนครบวรสถาน

ให้ตาลเดือดฤทัยแก่ไพร
 ด้วยโกมินทรหมั่นศกคดียกม
 แล้วยื่นหน้าชาพาธิดาไป

จะช่นเชยชมชิตพิสมัย

ไม่เห็นใครที่จะสับศกุงการ

เจ้างามลบโลมโลกทุกสถาน

* ข้อความดั้งเดิมเป็นคหไป นกวิจารณ์วรรณคดีบางท่านให้ความเห็นว่า อาจจะไม่ใช่สำนวน ของเจ้าพระยา
 พระคลัง (ทม) มีผู้มาแต่เดิมขึ้นภายหลัง เพราะความเก่าตั้งแต่พระอินทร์ไปตามนางสุชาดาขึ้นมาได้ความ
 โทรมันต์อินค้ำความไพเราะ และแต่งค่างไว้

แม่เจริญสวัสดิ์อยู่ในรัตนพิมาน
 อสุรเอื้ออภัยคืนครั้งนั้น
 ถึงจะคืนบุตรก็มิคลาย

ครนระงับดับอาตุรสาวท
 เถลิงบัลลังก์อาสน์อำไพ
 หมู่เสนาภค่างเผ้าประจำองค์
 พอแคล้อยคลสร้อยสุมาลย์
 คืดคำนึงถึงปาริชาติ
 จำจะทำสงครามวชิรินทร

จึงส่งสามอสุรีทหาญฤทธิ
 ทพิสองกาลสทอสุรา
 จะชนไปรุดรงค์ด้วยโกสีย์
 โยธาเรากดแทนับ

พลอ้วงราชบัญญัติกาสิต
 ตลอดจนอสุรภทังโกถ์ไกล
 ผ่าของค้อมอสุเรศอันเรื่องยศ
 ทรงวิเชียรเสโธแล้วบทจร

มหาสุรแปลงกายเป็นหัตถ์
 สรุงร้อยห้าสิบโยชนก้าลฤทธิ
 เครื่องประดับสรรพทวารพางค์
 หมายประจนเอราวัณอินทร์

พอสำราญฤทัยไม่เว้นวาย
 ไม่รู้ที่จะล้างครหาหาย
 จะเอาอาชุนั้นไปเผ่งที่แห่งไร ๆ
 ล้าลาศออกพิมานพิเนิจฉัย
 ในภายใต้ฉัตรแก้วสุรกานต์
 ทรงดำริด้วยราชบรรหาร
 เบ่งบานเสาวรสร้าเพชขจร
 เคยประพาสเซชพิทเทส
 คินสุทสน์พระนครสวรรค์ ๆ
 จิตรสุรอุปราชเป็นทัพหน้า
 เอาเสนากาลสรเป็นตรีทัพ
 เหวออสุรหัตถ์เครื่องประดับ
 มากอยอมรับเสด็จหน้าพระลานชัย ๆ
 ก็แจ้งจิตไปด้วยทัพนิสัย
 มาพร้อมในที่ประชุมพลากร ๆ
 อลงกตทิพยรัตนประภัสสร
 มาชนยานกฤษรอันนฤมิต ๆ
 มีสดั่งเงินขวงท้าวสถิต
 เหมือนจะเปิดศรียาลงมาคิน
 แต่ละอย่างข้างทรงองค์โกสินทร์
 จะเพิกพังปฐพินพระเมรุทอง

สายหนำร้างกระหม่อม
 คุ้เคียดเจียดเจียดจะแทงดอง
 พวกพลโยธากว่าแสน
 พลมารหัวหาญชายชูท
 ส่งให้เข้าหักด่านตาล
 ครันได้ฟังสารส่งอสร

คณานากพันโกฏิอเวรึกษา
 เห็นอสูรสงครามรณรงค์
 ตั้งกฤษรกาสรมฤคเพศ
 กุชงค์หนไฟไม่ต่อพาล

จอมภพสรพงศ์ผู้ทรงสวัสดิ์
 ถึงสุบรรณอันประดับด้วยไชย

ส่วนพระบาทษาชาติกัหวาดจิต
 เล็งด้วยทัพยี่สิบหัวไม้สนพล
 หมู่สุบรรณพันโกฏิในสิมพล
 ก็เหาะหน่อสูรไม่รอนราญ

ปีนมกภู่อสูรสวัสดิ์ตราช
 ครันมีชัยในราชสุบรรณ

ทที่พระยาคุมภักเขื่อนรักษา
 เห็นสงครามลามถ่วงกระชนชิต
 ครันจะสูดหน่งไม้มัสตย
 ก็แตกรันชนฤทธอสูร

กระชั้นหูงวงเข็งข้อง
 คนองเสียงเพิงสังข์พิชัยยุทธ์
 เนืองแน่นโกลาตลค
 มาหยุดขึงเข็งเมรุกรี ๑
 จันนาคพลทหารของโกสีย์
 แผลงฤทธหมายจับขึงภุขงค ๑
 เข็งมหาสิขเวศกพิสวง
 ไม่ออาจที่จะรต้อมอมาร
 แสขงฤทธสังหเรศประหาญผลาญ
 ไปชนบาดาลปรุพี ๑
 ให้รบรคโดยเมรุวิถี
 ยกเขาคับกนิในโพชนค ๑
 เห็นฤทธอสูรคถึงลงน
 ตั้งสายฝนชานไปในจักรวาล
 ทฤษฏีแล้วทุเรศจากสถาน
 ไปพิมานชนประชุมขึงกมกัณฑ์ ๑
 หมายคินกรุงเมรุมาศมไหศวรรย
 ให้ยกคชันสามไม่ควรมคิต ๑
 ชนมหาบรพคอันไพจิตร
 กำลังฤทธเพียงเพชรปาน
 ดำรัสแล้วพาพวกไชยหน
 ถึงชนสีที่ประชุมโพชนคยักษ ๑

องค์อรุณสมบุรณ์เอศวรยศ

ก็ปรากฏอิศรจรศักดิ์

ตั้งได้สมบัติในจักรพักตร์

ให้เร่งยกหักด่านบวรินทร์

ส่วนสาคาคิริผู้เป็นใหญ่

นภาลัมมณฑลสังขร

ทั้งเสนามาตยาพลาการ

ก็ราญรอนฤไพรี

เห็นสามชั้นมิได้กินประจามิตร

ให้คิดคามมาสงครามถึงยักษ์

ไม่สามารถดงมันประจัญต์

พาโยธน์หนีไปกนทริน ฯ

ผ้าของคเณวสีการ

ยังเพิ่มพูนสรุทธตั้งจิตถวิล

ให้ทัพหน้าเร่งเร็วพลพยุท

เหาะข้ามสินธุไปยังขุนยุกนคร ฯ

ผ้าจาตุมหาราชิการาช

ทรงซึ่งทิพอาสน์มเหสร

เป็นอิสรระอยู่ในสันดร

ขจรยศปรากฏทั้งจักรวาล

ครั้นแจ้งว่าสรุทธสรภ

จะรบชนะเทวัญวิมานสถาน

ดำรัสเรียกซึ่งตรงคัวยวยาน

หมื่นเหศวบริวารในธานี ฯ

เหล่าสรุทธพลมาดย์

ได้ฟังราชบัญญัติทกราศ

มาชุมนุมพร้อมกันทจ่อมโยธ

โดยวิถืเทวราชบทจร ฯ

ตระบัดท้าวพังศรีผู้มัวสวัด

ประจงใจทพิรคณั้ประกัสสร

ตุเปล่งปลามอบนครฉวัวร์

แล้วทรงขรรคกรายกรขนม้ามา ฯ

สินธพเทเวศนถุมิต

เป็นสั้ทองชวลิตท้วม้งสา

สูงระหงทรงทิพโอภา

รณาเครื่องประดับสำหรับยศ

เหาะรอบขอบจักรวาลไม่ทันช้า

สีเท่านเร็วยิ่งกว่าลมกรด

ให้กลายเป็นคลโยธเป็นหล่นลค

บทจรไปต่อด้วยไฟรี ฯ

เหลือบเห็นพลอสุราเสนาทัพ

ให้หวาดหวั่นพรั่นกลับอาชานัน

พาซึ่งเทพเจ้าและโยธ

ก็จรลีไปสุทสนนคร ฯ

เจ้าทูลองค์ว่าสวรินทร์เทวราช ตามแต่มาทูลตลอดศิระ
 อสุรีกรที่พันแสนขาร มารุกรอนชั้นขอบคฤคลรวันทร์
 หมู่สงครามตามล่องกำเจียนัก พระปิ่นปักหลักโลกของทรงถวิล
 จะหมั้นยศเทวาท้าวฟ้าดิน องค์ศักรินทร์ได้เมตตา

(จบฉบับเพียงนี้)

พิมพ์ที่บริษัทประชาชน จำกัด ๒๖๑-๓ ตลาดน้อย พระนคร

นายสวัสดิ์ เหมตระกูล ผู้พิมพ์โฆษณา ๒๕๐๔

